№ 18

פרייז 20 גראשען.

„CZENSTOCHOWER CAJTUNG"

טשענסטאכאווער [...]נג

אבאנאמענט... 20 גראשען.
אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע:
CZĘSTOCHOWA, ALEJA 6. TELEFON 22-01.
פאר'ן אינהאלט פון די אנאנסען איז די רעדאקציע נישט פאראנטווארטליך.

רעדאקציע און אדמיניסטראציע:
ערשטע אלעע נר. 6. — טעלעפאן נר. 22-01
ערשיינט יעדען פרייטאג.

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער שורה:
פאר'ן טעקסט 40 גראשען; נאכ'ן טעקסט 20 גראשען;
אין טעקסט 60 גראשען.
די ערשטע און לעצטע זייט האלב 8 אנאנסען שפאלטען.

Częstochowa, Piątek 5 maja 1939 | ליכט-צינדען 6,47 | פרייטאג פ' אמור ט"ז אייר תרצ"ט

Biblj. Jagiellońska
Kraków
św. Anny 19

DZIŚ UPŁYWA TERMIN SUBSKRYPCJI P. O. P.!
NIE ZOSTAŃ DEZERTEREM!

צו די תנאים פון ה' אברהם הירשל כאדא
מיט פרל. אנדזשא זילבערשטיין
א הארציגען מזל-טוב און דער פאמיליע כאדא פיעל נחת ווינשען
אברהם באום און פרוי

ציוניסטישע ארגאניזאציע אין פוילען, אבטיילונג אין טשענסטאכאוו.
מארגען, שבת, ד. 6 מאי 8 אַ זייגער אווענד אין זאל פון די פייערלעשער
א רעפעראט פון בערימטען פובליציסט און טאלענטפולען רעדנער
ד"ר עזריאל קארלעבאך
א.ד.ט.: „ארץ-ישראל אין דער קינפטיגער מלחמה"
בילעטען צו בעקומען אין לאקאל פון הויזווירטען-פאראיין, אלעע 6 און שבת אווענד ביי דער קאסע פון זאל.

Kantor wymiany i loterii
J. WEKSLER
ALEJA 6.
הייבט דער לעצטער טאג
פון איינשרייבונגען אויף די
5% הלואה פאר לופט-פארטיידיגונג
ווי אויך
3% באנעס אויף לופט-פארטיידיגונג

ערשיטערט פונ'ם פריהצייטיגען טויט פון פרוי
ב"ע **לאה פוקס**
דריקען מיר אויס אונזער הארציגען חבר און פריינד לעאן
און זיין שוועסטער פעלא דעם טיפסטען מיטגעפיהל.
חברים.

Fabryka wyrobów metalowych
i drutów do parasoli
D. WOLF i Z. GRABINER
Częstochowa, Staszica 8. Telefon 19-04.
przyjmuje do cementowania, hartowania i niklowania.
Ceny znacznie zniżone

Dr. med. Julian Lipiński
powrócił
przyjmuje codziennie
od 9—11 przed poł. i od 4—6 po poł.
ul. P. Marii 24. Telef. 24-97.

Drogiej FELI, LEONOWI oraz Rodzinie, z powodu zgonu
Ich nieodżałowanej Matki i Siostry
b. p. LAJI FUKSOWEJ
serdeczne współczucie i ubolewanie wyraża
Natalia Berkowiczówna.

Łączymy się w bólu z naszą współpracowniczką
p. **Felą Fuksówną**
z powodu przedwczesnego zgonu ukochanej
Matki Jej
b. p. LAJI
i wyrażamy najgłębsze współczucie
Firma „Polmetal"
Noe Edelist z Rodziną
Szaja Jelin z Rodziną

FARBIARNIA i PRALNIA CHEMICZNA
„KRYSZTAŁ"
ul. Berka Joselewicza 2
i Warszawska 37.
מאכט בעקאנט, אז איצט ווערט געוואשען מיט א הערליכען שפיגעל-גלאנץ, וואס איז נאך ביז איצט אין טשענסטאכאוו נישט געווען.
כדי צו איבערצייגען וועגען דעם די קונדשאפט האבען מיר
פערבילּיגערט די פרייזען:
א קאלנער מיט א הערליכען גלאנץ 12 גר.
א העמד — — — 40 „
אויך זענען פערבילּיגערט געווארען די פרייזען אויף כעמיש וואשען און פארבען. פלעקען ווערען ארויסגענומען אויפ'ן ארט.
ספעציאליטעט: פארבען לעדערנע קורטקעס

Kochanemu koledze LEONOWI FUKSOWI i Jego Siostrze
FELI z powodu zgonu Ich najukochańszej
MATKI
składa wyrazy najszczerszego współczucia
Józef Gittler.

ס'ווערט געזוכט א עקספעדיענט'ן
אין שיך-געשעפט פון מ. גליק
אלעע 5.

Z powodu przedwczesnego zgonu niezapomnianej
b. p. **LAJI FUKSOWEJ**
wyrażają pozostałym w smutku FELI i LEONOWI
najszczerszy żal i głębokie współczucie
L. Weksler z Rodziną
M. Kaufman.

Wyrazy szczerego współczucia kol.
F. FUKSÓWNIE z powodu zgonu Jej
MATKI
składa
Zarząd i Członkowie Powsz. Zw. Zaw.
Księgowych oddz. w Częstochowie

פארבעריי
און כעמישע וועשעריי
„BENETA"
פאבריק און קאנטאר: ב. יאסעלעוויטשא 11
פיליע 2-טע אלעע 16 (הויז פון ה' אימיך)
מענער-קראגענס ווערען ווייטער געוואשען מיט דויערהאפטען שפיגעל-גלאנץ צום פרייז 12 גר.
ספעציאליטעט:
1) אויפפרישען (פארבען) לעדערנע קורטקעס, 2) פארבען לויט מוסטערן, 3) דעטאשירען (ארויסנעמען פלעקען אהן וואשען אויפ'ן ארט), 4) כעמישרייניגען און פאסאנירען קאפעלושן.
די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט אונטער דער לייטונג פון אן אבסאלווענט פון דער כעמישער אינדוסטריע שולע אין ווארשא מיט לאנגיעהריגער פראקטיק

נ"ע **הירש לייב לעווענשטיין**
לאנגיעהריגער משמש פון אונזער שוהל
איז געשטארבען נאך שווערע ליידען דינסטאג י"ב אייר תרצ"ט.
דער איבערגעבליבענער פאמיליע דריקען מיר אויס אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל.
די גבאים און מתפללים
פון דער שוהל אלעע 36.

מיינע פריינד פעלא און לעאן פוקס צום פריהצייטיגען טויט פון זייער ליבע מוטער
נ"ע **לאה**
מיין טיעפסטען מיטגעפיהל.
אנשל זשולטאק.

גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן.

שוין דריי יאָהר זענען אַרום ווי די טשענסטאָכאָווער יודישע בעפעלקערונג האט פערלוירען איהר גרויסען רב און מנהיג הרב נחום אַש ז"ל.

אונפערגעסליך און פעראייביגט וועט דער נפטר שוין בלייבען אין דער געשיכטע, אויף לאַנגע דורות וועט זיין נאמען דערמאנט ווערען מיט אכטונג און שטאָלץ, מיט יראת-הכבוד וועלען די טשענסטאָכאָווער יודען פון דור צו דור דערצעהלען וועגען זיינע טהאַטען לצרכי צבור און שאפונגען, איבערגעבען מפה אל פה זיינע שארפזיניגע דברי תורה און חכמה, ווי אויך שיחת-חולין. זיין גאַנץ לעבען האט ער געווידמעט דעם יודישען פאָלק און געברענגט טרייסט, ווען שוואַרצע וואָלקענעס האבען זיך בעוויזען אויף יודישען האָריזאָנט.

אויב עס האבען זיך בחייו געפינען אזאלכע, וועלכע האבען נישט פערשטאַנען ווי געהעריג אָבצושאַצען זיין גרויסקייט און ווערט, טהוען ערשט נאך דריי יאָהר, ווי דער נפטר געפינט זיך מעהר נישט צווישען אונז, פיהלען די גרויסע אבידה, וואס די היגע יונגע יודען האט געטראָפען מיט'ן טויט פון זייער מנהיג.

א גרויסע פערזענליכקייט איז ער געווען. געליבט דורך אלע, וואס האבען איהם נאָר געקענט. געטיילט זיך מיט יעדענס פרייד און לייד, געטרייסט און פערלייכטערט יעדענס שווער הארץ און געמיט. שטענדיג געווען גוט און מילד, הארציג און שמייכעלדיג יעדען אויפגענומען בסבר פנים יפות, נישט מאַכענדיג קיין אונטערשיד צווישען רייך און ארים. ער האט אָבער אויך טראָץ זיין עניוות ארויסגעוויזען שטאָלץ און פעסטע האַנד, ווען עס האט זיך געהאַנדעלט וועגען אַנ'ענין, וואס האט אָנגעריהרט דעם יודישען דת אדער טובת הכלל. ביי יעדען קהל-ענין ארויסגעזאגט זיין פעסטע שטעלונג, דערהויבענדיג זיך איבער קליינקעפּעלדיגקייט און פאַרטייאישקייט; נישט געקענט כובל זיין קיין צביעות אָדער חניפה.

א חוץ וואס דער רב ז"ל האט געזאָרגט פאַר די ענינים פון זיין קהלה, איז ער געשטאַנען אויף דער וואך, גרייט צו פערטיידיגען די אינטערעסען פון כלל ישראל. ווי נאָר די שונאי ישראל האבען ארויסגעטרעטען געגען יודישען דת, האט ער מיט זיינע חבורים און אַרטיקלען פערטיידיגט און פערענטפערט אלע חשדים און אַטאַקען, וואס זענען געוואָרפען געוואָרען אויפ'ן דת און תלמוד.

ערשט יעצט פערשטעהען מיר דעם מאמר פון אונזערע חכמים: גדולים צדיקים במיתתן — נאָך זייער טויט, ווען מיר נויטיגען זיך אין זיי, און ס'איז נישטאָ ווער עס זאָל זיי פערטרעטען פיהלען מיר ערשט, וואס מיר האבען פערמאגט: בחייהן — ווען זיי האבען געלעבט.

א. י.

קורצע ידיעות פון דער וואך.

— די לאָנדאָנער פרעסע טיילט מיט פון יאָהאַנעסבורג, אז די דאָרטיגע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע האט בעקומען א דעפעשע פון קאָל. קיש, אז פון דער קאַטאַסטראָפע וואס איז געשעהען מיט'ן אעראָפּלאַן, מיט וועלכען ער איז געפלויגען, איז ער ארויס אונבעשעדיגט און איז אָבגעפאָהרען קיין יאָהאַנעסבורג.

— אָפיציעל ווערט געמאָלדען, אז דער פּאָליציי-דעטעקטיוו קאָפּראַל יוסף בראָווערמאַן איז בעפאַלען געוואָרען דורך א יודישען אַטענטאַטער, וועלכער האט צו בראָווערמאַנ'ען געשאָסען און איהם שווער פערוואונדעט.

— היטלער'ס רעדע אין רייכסטאַג האט אין דער פּאָליטישער וועלט נישט געמאַכט קיין בעזונדער שטאַרקען איינדרוק. די וויכטיגסטע מאָמענטען פון דער רעדע זענען געווען דאס קינדיגען דעם פלאָט-אָבמאַך מיט ענגלאַנד און דאס איבעררייסען דעם נישט-אָנגרייף-פּאַקט מיט פוילען. ביידע קינדיגונגען זענען נישט יורידיש. דאס קינדיגען דעם פלאָט אָבמאַך מיט ענגלאַנד האט נישט קיין פּראַקטישע בעדייטונג. וואס שייך ווידער דאס איבעררייסען דעם נישט אָנגרייפס פּאַקט מיט פוילען און די פאָדערונגען צוריקצוגעבען דייטשלאַנד דאַנציג און אַנ'אויטאָסטראַדע איבער'ן פּוילישען קאָרידאָר האבען זיי געהאט א פערקעהרטע ווירקונג. פוילען וועט נישט מסכים זיין אויף היטלער'ס פאָדערונגען און וועט פערלאַנגען צו פערזיכערן די פּוילישע רעכט אין דאַנציג.

— מאַרשאל רידז-שמיגלי האט איינגעלאַדען אויף אַנ'אָפיציעלען בעזוך קיין פוילען דעם הויפט קאָמאַנדיר פון דער ליטווישער אַרמעע גענעראל ראַשטיקיס. דער דאָזיגער בעזוך, וועלכער טראָגט א פּאָליטישען כאַראַקטער, וועט צושטאַנד קומען אין די נאָהנטסטע טעג.

— אין ניו-יאָרק איז פאָרגעקומען די פייערליכע עפענונג פון דער וועלט-אויסשטעלונג. די עפנונגס רעדע האט געהאַלטען פרעזידענט רוזוועלט. געגען די ערוואַרטונגען האט די רעדע נישט געהאט די פאָרם פון אַנ'ענטפער אויף היטלער'ס רעדע. רוזוועלט האט בלויז פעסטגעשטעלט, אז די פעראייניגטע שטאַטען ווילען מיטווירקען צום אויפהאַלטען דעם שלום.

— די סאָוויעטישע לופט פליהער קאָקינאַקי און גאָרדיענקא האט אונטערגענומען א פליה אהן אָבשטעל פון מאָסקווא איבער שוועדען, נאָרוועגיע, אירלאַנד און גרינלאַנד קיין ניו-יאָרק. צוליעב א דעפעקט פון מאָטאָר זענען זיי אָבער געווען געצווינגען איבערצורייסען זייער פליה ביים אינזעל לאַבראַדאָר.

— די פליטים אין זבאָנשין האבען אָנגענומען א בעשלוס צו פאַסטען איין טאָג און די איינגעשפּאָרטע סומע אָוועקצוגעבען פאַר'ן „פאָן".

— עס האבען זיך שוין אָנגעהויבען די הכנות צום 21 טען ציוניסטישען קאָנגרעס, וועלכער וועט פאָרקומען דעם 2 טען שערפּיען אין זשענעווע, אין אַלטען בנין פון פעלקער-בונד.

— אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן בעשלוס פון ועד הלאומי מכח א נאַציאָנאַלער הלואה פון א מיליאָן פונט אויף 20 יאָהר פאַר'ן א"י-אויפבוי איז שוין געשאַפען געוואָרען א קאָמיטע, וועלכע אַרבייט אויס גענויע פרטים פון דעם הלואה פלאַן.

דער איטאַליענישער מיניסטאָרען-ראַט אונטער'ן פאָרזיץ פון מוסאָליני האט אָנגענומען א געזעץ-פּראָיעקט, וואס בעגרעניצט די טעטיגקייט פון די יודישע מיטגלידער פון פרייע בערופען אין איטאַליען.

— די מעקסיקאַנער אַרבייטער-פעדעראַציע, וועלכע צעהלט העכער א מיליאָן אַרבייטער, האט בעשלאָסען צו באָיקאָטירען אַלע דייטשע און אַנדערע פאַשיסטישע פילמען.

— די נאַציאָנאַלע קאָנפערענץ פון קריסטען און יודען האט בעשלאָסען צו פערשפּרייטען אין גאַנץ אַמעריקא 10 מיליאָן אָבצייכענס, וואָס וועלען סימבאָליזירען די איינהייט פון די אַמעריקאַנער פּראָטעסטאַנטען, קאַטאָליקען און יודען פאַר דעמאָקראַטיע, פרייהייט און טאָלעראַנץ.

— אין ירושלים איז געשטאָרבען אין עלטער פון 72 יאָהר דער בעקאַנטער געזעלשאַפטליכער עסקן און שריפטשטעלער מאיר קריינין. דער פערשטאָרבענער האט מיטגעאַרבייט אין מעהרערע יודישע צייטשריפטען, שרייבענדיג הויפּטזעכליך וועגען פראַגען פון דער יודישער שוּל.

— די א"י-רעגירונג האט פערעפענטליכט א רייהע נייע פעראָרדנונגען געגען דער א. ג. אונלעגאַלער עליה פון די יודישע פליטים. עס איז פערשטאַרקט געוואָרען די וואַך פון דער ים פּאָליציי, וואָס היט די גרענעס פון לאַנד און עס זענען אויך פערשאַרפט געוואָרען די שטראָפען פאַר די שיפען, וואָס ברענגען די אונלעגאַלע עולים.

— זינט א לענגערער צייט געהען אַרום קלאַנגען אין בערלין, אז היטלער איז ערנסט קראַנק.

— די פּוילישע שיף „באַטאָרי", וואָס פיהרט דעם האַנדעלס-מיניסטער ראָמאַן און אַנדערע פּוילישע געסט צו דער וועלט-אויסשטעלונג, איז אָנגעקומען קיין ניו-יאָרק.

— דער אויסערן-מיניסטער בעק וועט אויף דער פרייטאָגדיגער זיצונג פון סיים ענטפערן מיט א רעדע אויפ'ן דייטשען מעמאָראַנדום און אויף דער דרשה פון קאַנצלער היטלער.

— די דייטשע פרעסע פערעפענטליכט ווייטער געוואַלדיגע אָנגריפען אויף פוילען. זי בעמיהט זיך איינצורעדען דער דייטשער עפענטליכער מיינונג, אז „פוילען פערלירט וואָס אַמאָל מעהר די נערוון".

נאָך היינט!

מיר ווילען זיך נישט אריינלאָזען אין דיסקוסיעס, צי יודען גיבען א סך, אדער זיי גיבען ווייניג, ווייל אין דער דיסקוסיע הויבט זיך שוין אָן פיהלען א בייגעשמאַק, וואָס איז יעדענפאַלס אין איצטיגען מאָמענט נישט געוואונשען. מיר, יודען, ווילען זיין מיט אַלעמען גלייך — גלייכע רעכט, גלייכע פליכטען. מיר נויטיגען זיך נישט אין קיין פּריווילעגיעס, הן אין דער פּאָזיטיווער, הן אין דער נעגאַטיווער הינזיכט. מיר זענען פּוילישע בירגער, צוגעבונדען מיט אונזער האַרץ און לעבען צום לאַנד און אלס אזעלכע מוזען מיר ערפילען אונזער חוב לגבי אונזער פאָטערלאַנד.

נאָר פון דעם שטאַנדפּונקט דערמאָנען מיר די יודישע בעפעלקערונג וועגען זייערע פליכטען אין איצטיגען היסטאָרישען מאָמענט און נאָר פון דעם קוק-ווינקעל קומען מיר מיט אונזער אַפּעל און דערמאָהנען דער יודישער בעפעלקערונג.

די סובסקריפּציע פאַר דער לופט-פערטיידיגונג ענדיגט זיך שוין היינט, פרייטאַג, דעם 5-טען מאַי. איז דעריבער דער חוב פון די אלע יודען אין אונזער שטאָדט, וועלכע האבען צוליעב געוויסע סיבות נאך נישט בעוויזען צו סובסקריבירען ביז איצט — עס היינט צו טהון.

מיר לעבען אין שווערע צייטען, אונזער אַלעמענס שונא, שאַרפט די צייהן אויף פוילענ'ס ערד, דער בייזער פיינד וויל אונזער מלוכה אַנ'עוולה טהון, דאַרפען מיר מיט אַלע אונזערע כחות אונזער פאָטערלאַנד צו פערטיידיגען.

געגען שונא'ס לופט אָנפאַלען מוזען מיר זיין גרייט זיך צו פערטיידיגען, און וואס מעהר מיר וועלען געבען געלד אויף די פערטיידיגונגס-מכשירים אַלץ שוואַכער וועט זיין דער שונא.

היום קצר — דער טערמין צו ערפילען אונזער פליכט ענדיגט זיך שוין מיט'ן היינטיגען טאָג. מען טאָר דעריבער נישט פערלירען קיין איין מאָמענט.

אַלע פערשפּעטיגטע — גלייך צו די קאַסעס!

ש.

ספירה...

קליינער פעליעטאָן

אַמאָל, אין איהר אורשפּרינגליכער געשיכטע איז דאס צעהלען ספירה געווען א רעזולטאַט פון פרייד. יודען האבען געבראַכט דעם עומר התנופה אין בית המקדש אריין און פון פסח ביז שבועות האבען זיי געצעהלט חמשים יום — פופציג טעג.

שפּעטער איז דאס ספירה צעהלען פערוואַנדעלט געוואָרען אין א צייט פון טרויער איבער א לעגענדע, אז ר' עקיבא'ס תלמידים זענען אויסגעשטאָרבען אין די טעג פון ספירה און ל"ג בעומר האט זיך די מגפה אָבגעשטעלט.

מיר ווילען זיך נישט אריינלאָזען און פאָרשען די געשיכטע און פילאָזאָפירען וועגען לעגענדע און אמת. מיר וועלען בעסער א קוק טהון, ווי אזוי עס זעהט אויס די ספירה פון אונזערע צייטען און דעם טרויער, וואס זי ברענגט דער מענשהייט.

ספירה — נאָכ'ן אָבצעהלען די צעהן מיליאָן, וועלכע זענען אומגעקומען אין דער וועלט-מלחמה (1914—1918) האט מען געמיינט, אז א צווייטע מלחמה וועט שוין אזוי שנעל נישט פאָרקומען. דערווייל אָבער האַלט מען קוים אַפאַר יאָהר נאָך דער גרויסער וועלט-שריפה און שוין צעהלען מיר די טעג און די שעה'ן, ווען עס וועט אויסברעכען א נייע וועלט מלחמה, וואס וועט זיין פיעל גרויזאַמער ווי די לעצטע.

ספירה צעהלט היטלער. ער דערצעהלט דער וועלט א מעשה, אז ער איז דער איינציגער רודף-שלום אין אייראָפּא, אז זיין גאַנץ וועזען איז נור אדורכגענומען מיט פרידענס געדאַנקען און נור די פערשאָלטענע יודען העצען צו א מלחמה. דערביי צעהלט ער — וויפיעל קריגס מכשירים ער פערמאָגט, ער צעהלט זיי אויף די הונדערטער און טויזענדער.

ספירה — ער האַלט אין איין רעדען און וואס מעהר ער דערצעהלט אין זיינע רעדעס, ווערט אַלץ טרויעריגער אויפ'ן האַרצען, וואס אזא איינעם האט מען אוועקגעשטעלט ביים עמוד אלס שלוח צבור.

היטלער צעהלט און בעריהמט זיך וויפיעל פעלקער ער האט „בעפרייט" און וויפיעל שטחים ערד ער האט פעראייניגט מיט'ן נאַצי-דייטשלאַנד.

ספירה — אין די צייטען פון ר' עקיבא זענען טויזענדער תלמודים אויסגעשטאָרבען און אין די צייטען פון היטלער'ן, להבדיל בין טומאה לטהרה, זענען טויזענדער יודען ערמאָרדעט געוואָרען און זייערע פערמעגענס זענען חרוב געוואָרען.

צעהל וויפיעל שוהלען היטלער האט פערברענט און וויפיעל הייליגקייטען ער האט מטמא געמאכט, אז מען זאָל דאס אַלעס איבערצעהלען, וועט זיין די ריכטיגע ספירה, א טרויער און א קלאָג.

ספירה — צעהל וויפיעל אָבמאַכען היטלער האט שוין נישט געהאַלטען און במילא קאָנסטו זיין זיכער, אז אַלע זיינע הבטחות זענען נישט מעהר ווי ספירה...

ספירה — אז דו ווערסט מאכען דעם אמת'ן סך הכל פון די אַלע געשעהענישען און חורבנות וואס די היטלעריאַדע האט אָנגעמאַכט זינט זי איז ענטשטאַנען ביז'ן היינטיגען טאָג, וועט ביי דיר געבוירען ווערען דער געדאַנק, אז דו זאָלסט צעהלען זיינע טעג וואס זענען איהם נאָך געבליבען צום לעבען און הלואי זאָלסטו נישט האבען קיין סך צו צעהלען...

ספירה — פרעזידענט רוזוועלט צעהלט אָב יעדעס וואָרט, וואס ער זאָגט ארויס, כדי צו דערהאַלטען דעם שלום אויף דער וועלט. ער וועט אָבער מוזען ליידער בלייבען ביים בלויזען צעהלען, מחמת ער רעדט צו א טויבע, פערקאַלכטע וואַנד.

ספירה — צעהל די הבטחות, וואס ענגלאַנד האט געגעבען דעם יודישען פאָלק צו שאַפען א נאַציאָנאַלע היים אין ארץ ישראל און איצט צעהל די קרושים, וועלכע זענען געפאַלען אין משך פון די לעצטע דריי יאָהר פון אַראַבישען טעראָר צוליעב דער שולד פון ענגלאַנד.

ספירה — צעהל אָב די מלוכות, וואס ענגלאַנד האט גאַראַנטירט צו קומען צו-הילף אין פאַל פון א מלחמה און מען דאַרף דערביי בעטען, אז פון די הבטחות זאָל זיך נישט אויסלאָזען דאס זעלבע, וואס פון די יודישע גאַראַנטיעס...

אויך ביי אונז אין פוילען איז איצט א צייט פון ספירה.

דאס פאָטערלאַנד רופט די בירגער צו צעהלען אויף דער לופט שוץ-הלואה, נאָר דאס צעהלען דאַרף נישט פאָרקומען בלויז מיט פיסק-מלאכה, נאָר טאַקי בפועל ממש, מען דאַרף צעהלען ממתקים. און וואס ווייזט זיך ארויס, אז דאס פּוילישע פאָלק, איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען צו דער פּוילישער מלוכה און צו דער ערד, וואס א בייזער שונא וויל זי פערניכטען, האבען געאיילט און איילען צו צעהלען ספירה, זיי שרייבען און גיבען געלד אויף דער הלואה פאַר לופט-פערטיידיגונג.

אויך מיר, יודען, די אַלטע ספירה-צעהלער, ביי וועלכע מען פאָדערט שטענדיג, אז זיי זאָלען צעהלען, האבען אויך געהערט דעם רוף פון די פּוילישע מלוכה פאַרשטעהער און דאס דערמאָנען אונז פון די קהלות, ראַבינאַטען, און ווירטשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס און מיר צעהלען און דערצעהלען איינער דעם אַנדערען, אז אויך יענער זאָל צעהלען מזומנים.

דערווייל איז זיך נישטאָ צו בעקלאָגען. וויפיעל יודען זאָלען נישט זיין קיין גרויסע אָנהענגער פון צעהלען, ווייל וואס מעהר יודען צעהלען אַלץ ווייניגער האָבען זיי צו צעהלען, האָבען זיי דאס מאָל יאָ געצעהלט און שוין איינמאָל געצעהלט. און טאָמער האט נאָך עמיצער צוליעב א צופאַל פערגעסען צו צעהלען, וועט ער עס נאָך איצט טהון, היינט, כל זמן עס איז נאָך צייט צו צעהלען.

צו אונזערע טשענסטאָכאָווער יודען זאָגען מיר: ר' יודעלע, אויב האָסטו פערגעסען צו צעהלען, איז נאָך היינט צייט עס צו טהון. גאָר פשוט, געה אין באַנק און צעהל אריין די פאַר גילדען אויף לופט-פערטיידיגונג.

ספירה — דאס יודישע טשענסטאָכאָוו דאַרף זיך גוט פערטראַכטען, איידער עס געהט ערפילען דעם בירגערליכען חוב צו די וואַהלען אין שטאָדט-ראַט דעם 21 מאַי. דער יוד דאַרף געדענקען, אז ביים וועהלען א לאָווניק וועט מען צעהלען, וויפיעל יודישע ראַטמענער עס געהען אין שטאָדט ראַט אריין און טאָמער חס ושלום יודען וועלען זיך לייכטשעצען און נישט אָנווענדען אַלע כוחות עס זאָל זיין א געהעריגע יודישע רעפּרעזענטאַנץ, וועלען מיר האַלטען אין איין צעהלען די גזירות, וואס די אַנטיסעמיטען וועלען אויף אונז גוזר זיין און דאַמאָלס וועט זיין ביי אונז די ריכטיגע ספירה.

געדענק יוד, אז איצט האָסטו נאָך צייט צו מאַכען אזוי, אז די צאָהל יודישע ראַטמענער זאָל זיין א סך צו צעהלען.

ספירה — אויב מען האַלט שוין יאָ ביים צעהלען, וואָלט נישט געשאַדט, אז מען זאָל אויך צעהלען די הונדערטער יודען, וועלכע וואַנדערען אַרום אויף דער וועלט אָהן א היים און אָהן א מנוחה, וויפיעל קינדער עס זענען אָבגעריסען געוואָרען פון די עלטערען, וויפיעל עס וואַנדערען אַרום אויף די שיפען און מען לאָזט זיי אין ערגיץ נישט אריין, אפילו אין אונזער אייגען לאַנד.

צעהל שוין אויך ביי דער געלעגענהייט אָב די פּראָטעסטירטע וועקסלען פון די לעצטע טעג וואס איז א רעזולטאַט פון היטלער'ס ספירה.

ספירה — מיין פעליעטאָן וואָלט פערנומען צו פיעל פּלאַץ, ווען מען זאָל אויסרעכענען בפרטיות דאס אַלץ, וואס מען וואָלט דאָ געקענט קוואַליפיצירען אַלס ספירה, איז דעריבער וועלען מיר טאַקי פערענדיגען און זיך בעגנוגענען מיט אַנ'אַלגעמיינעם כלל, ספירה — אַלדאָס שלעכטס און בייז, וואס די בייזע חיות אין מענשען-געשטאַלט האבען פעראורזאַכט, זאָל זיך ענדיגען אזוי ווי די ספירה, וואס אַלץ מעהר מען צעהלט זי אַלץ ווייניגער ווערט צו צעהלען, אזוי זאָל זיך אויך דאס שלעכטס און געמיינהייט מינערען, ביז עס וועט נעמען א סוף, ביז עס וועט זיין תכלה הרשעה. און עס זאָל צוריקקומען צום אורשפּרינגליכען מקור, ווען ספירה צייט איז געווען דער אויסדרוק פון פרייד און גליק פון דעם יודישען פאָלק, אזוי זאָלען אויך שוין די טעג פון רשעות זיין געצעהלטע, עס זאָלען אויפהערען די טרויער-טעג פון ספירה...

סמאָל

צו דער דריטער יאהרצייט פון הרב ר' נחום אש ז"ל

הרב נחום אש ז"ל

נישט דערלאָזען צו פערצווייפלונג, נישט דערלאָזען צו אבהענגדיגקייט!

(פראגמענט פון חבור „כוס נחומים")

עס ווערט געברענגט אנ'אגדה: רבי עקיבא וחבריו הגיעו להר הבית בירושלים וראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים — רבי עקיבא און זיינע חברים האבען זיך דערנעהנטערט צו די חורבות פון בית-מקדש און דערזעהען א פוקס ארויסלויפען פון קדשי-קדשים. האט די חברים בעהערשט א געוויין און רבי עקיבא'ן — א געלעכטער. פרעגען איהם די חברים: פארוואס לאכסט דו? פרעגט ער זיי: פארוואס וויינט איהר? ענטפערען זיי איהם: ווי זאלען מיר נישט וויינען, ווען מיר זעהען א פוקס ארויסלויפען פון קדשי קדשים, פון דעם קדשי קדשים וועגען וועלכען עס ווערט געזאגט, „והזר הקרוב יומת" (דער פרעמדער, וועלכער דערנעהענטערט זיך צו איהם דארף פעראורטיילט ווערען אויף טויט), ווען מיר זעהען ווי עס ווערט מקוים די ביטערע נבואה „על הר ציון ששמם, שועלים הלכו בו (צוליב דעם בארג ציון, וועלכער איז געווארען פערוויסטעט, איבער וועלכען פוקסען וואנדערן ארום). האט זיי דערויף געענטפערט רבי עקיבא: טאקי דעריבער לאך איך, ווייל איך בין טיעף איבערצייגט, אז ס'וועט מקוים ווערען אויך די אנדערע נבואה, וועלכע זעהט פאר, אז ירושלים וועט ווערען צוריק אויפגעבויט און די יודען וועלען צוריקקעהרען אין זייער לאנד. האבען זיך אנגערופען די חברים: עקיבא, דו האסט אונז געטרייסט!

ווען די ליידען פון יודישען פאלק האבען אין א רייהע לענדער דערגרייכט צום קולמינאציאנס-פונקט און די יודען זענען געצוואונגען געווארען צו פערלאזען זייערע וואוינערטער און צו זוכען פאר זיך א ווינקעל דעם קאפ אוועקצולעגען; ווען די יודען האבען אנגעהויבען צו וואנדערן איבער וועגען און שטעגען און אומזיסט געשטאנען פאר די געשלאסענע טויערן פון פערשידענע לענדער — אין דער דאזיגער שווערער און טרויעריגער צייט האט גאטס הילף אויפגעלויכטען א שטראהל און מיט דער איינשטימונג פון די וועלט-הערשער איז ארץ ישראל אנערקענט געווארען אלס נאציאנאלע יודישע היים און די טויערן פון אינזער אלט-גיי פאטערלאנד זענען ווידער געווארען פאר אונז געעפענט, דער מאנדאט איבער ארץ ישראל איז דורך דער פעלקער ליגע איבערגעגעבען געווארען צו ענגלאנד, וועלכע האט זיך פערפליכטעט מיטצוהעלפען די יודען צו בעזעצען זיך אין הייליגען לאנד, אויפצובויען די חורבות און אויפצושטעלען זייער נאציאנאל היים. געשעהען איז דאס מיט דער איינשטימונג פון די יודען, וועלכע האבען דאס ענגלישע פאלק בעטראכט אלס דעם איבערגעגעבענסטען פריינד און איהם אנפערטרויט זייער גורל און צוקונפט.

אבער געשעהען איז א זאך, וועלכע קיינער האט נישט ערווארטעט, אבער וועלכע עס האט פאראויסגעזעהען דער נביא ירמיהו אין זיינע קינות אויפ'ן חורבן ירושלים און אין זיינע וויזיעס איבער דער יודישער צוקונפט: „קראתי למאהבי המה רמוני" — גערופען האב איך מיינע ליבהאבער, אבער ווי האבען מיך אויסגענארט. אין אונזער גלות וועג האבען מיר זיך נישט זעלטען געווענדעט צו פרעמדע פעלקער, וועלכע מיר האבען בעטראכט אלס אונזערע פריינד; אבער זיי האבען אונז אויסגענארט, בעטרוגען, פערראטען און אונז געמאכט פאר אנ'אינסטרומענט פון זייער קליינליכער פאליטיק. אין געגעבענעם פאל האבען די ענגלענדער אויפ'ן מזבח פון זייער פאליטיק מקריב געוועזען אונז לטובת די אראבער, אנשטאט צו שטראפען די אראבער פאר אגוועדען אין לאנד אונאויפהערליכען טעראר און ברענגען צו אנארכיע.

צי דארפען מיר ווערען פערצווייפעלט און פערלירען יעדע האפנונג? ניין און נאכאמאל ניין! פערקעהרט, מיר דארפען זיין טיעף איבערצייגט, אז מיט ג-ט'ס הילף וועלען אויך אין דער פולער מאס מקוים ווערען אונזערע האפנונגען אויף ערלייזונג.

און דאס טאקי איז דער זין פון דער אגדה: ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים. אריינטראכטענדיג זיך די טיפע געדאנקען, מיט וועלכע די נביאים האבען פאראויסגעזאגט די צוקונפט פון יודישען פאלק און פון ארץ ישראל, האבען רבי עקיבא'ס חבירים אריינגעדרונגען אין זין פון די ווערטער: על הר ציון ששמם שועלים הלכו בו — דאס הייסט: ארץ ישראל וועט ווערען פערוויסט, דער בית-המקדש חרוב און „פוקסען" — אייגענוציגע פאליטיקאנער, פאר וועלכע די יודען דינען נאר אלס פאליטישער אינסטרומענט, וועלען זיך אויף די חורבות ארומדרעהען; און דעריבער האבען די חכמים ביטער געוויינט. רבי עקיבא דאגעגען האט געלאכט און ערקלערט: עס איז אויך דא א צווייטע נבואה, וועלכע זאגט פאראויס, אז ירושלים וועט ווערען צוריק אויפגעבויט, די יודען וועלען צוריקקעהרען אין זייער לאנד, יעדער וועט זיצען אין זיין ווייגארטען און אונטער זיין פייגענבוים (זכרי' ח'); און אויב עס איז שוין מקוים געווארען די נבואה וועגען די פאליטיקאנער, דארף זיין אויך שטארק אונזער בטחון, אז אויך די צווייטע נבואה, די נבואה וועגען גאולה, וועט ווערען אין דער פולער מאס מקוים און פערווירקליכט.

מיר, וואס לעבען טאקי אין דער צייט, וועלכע דער נביא האט פאראויסגעזעהען, אין דער צייט ווען פוקסען פאליטיקאנער פערוואנדלען ארץ ישראל אין אנ'אביעקט פון אייגענוציגער פאליטיק, טארען נישט וויינען, נאר צוגלייך מיט רבי עקיבא לאכען און זיין פול מיט בטחון, אז אויך די נבואה וועגען דער גאולה פון יודישען פאלק וועט בקרוב ווערען מקוים.

די חכמים האבען זיך דערפרייט מיט רבי עקיבא'ס ווערטער, זאגענדיג: עקיבא, דו האסט אונז געטרייסט! מיר ווידערהאלען זייערע ווערטער און געבען צו: זאל אונז ג-ט טרייסטען!

צו אלעמענס צופרידענהייט...

(פון דער טעטיגקייט פון רב ז"ל)

געוועזן אין טשענסטאכאוו מיט עטליכע פופציג יאהר צוריק א גרויסער גביר מיט'ן נאמען ישעיה לאנדא. א זוהן פון הרב יונה לאנדא ז"ל, (אזוי-גערופענער טשעקאטשיגער רב). ישעיה לאנדא איז געווען פעררעכענט אין אונזער שטאדט אלס אדם חשוב און גרעסטער עושר פון די יודען.

געווען איז לאנדא נישט קיין גרויסער נדבן. אבער אויך נישט קיין קמצן. אויף יעדער דבר צדקה האט ער פיעל ווייניג געגעבען.

אין יאהר 1895 איז לאנדא אין עלטער פון 70 יאהר געשטארבען, איבערלאזענדיג צוויי זוהן: ווילהעלם אין ווארשא און זאמוש אין לאדז. ביידע זענען געווען גבירים אדירים.

נאך לאנדא'ס טויט איז די חברה-קדישא צוזאמענגעקומען אויף אנ'אסיפה, כדי צו בעראטען זיך וואס צו פארלאנגען פאר דעם „שטיקעל ארבייט". טראץ דעם, וואס די היגע חברה קדישא איז נישט געווען קיין הויט שינדערין, דאך אבער נעמענדיג אין בעטראכט דאס, וואס די יורשים זענען פרעמדע און מעהר וועט די היגע קהלה קיין הכנסה פון פערשטארבענעם'ס פערמעגען נישט האבען, איז אנגענומען געווארען א בעשלוס צו פערלאנגען צעהן טויזענד רובל אויף א דבר-טוב און טאקי נישט צוריהרען זיך פריהער צום מת, ביז די יורשים וועלען געבען א גאראנטיע אויף דעם געלד.

צו דעם צוועק איז אויסגעקליבען געווארען א דעלעגאציע פון עטליכע חברה-לייט, וועלכע זאלען איבערגעבען דעם געשטארבענעם'ס קינדער דעם בעשלוס פון דער חברה און גלייכצייטיג אויך דעם ענין ערלעדיגען.

די יורשים פון ישעיה לאנדא האט זעהר פערדראסען דער צוגעשיקטער „אולטימאטום" פון דער חברה, פון וועלכען זיי האבען זיך בעליידיגט און איבערגעלאזט די דעלעגאציע זיצען, פערלאזענדיג דאס צימער. גלייכצייטיג האבען זיי דורך א הויז מענש אריינגעשיקט א שריפטליכע פערפליכטונג אויף צעהן טויזענד רובל און זיך מעהר פאר דער דעלעגאציע נישט בעוויזען.

עטליכע שעה שפעטער זענען די גבאים פון דער חברה געקומען צום הרב ז"ל, איבערגעגעבען די פערפליכטונג אויף דעם געלד, וואס זיי האבען בעקומען פון די יורשים, וועלכע האט אבער קיין יורידישע ווערט נישט געהאט, פערציילט ווי אזוי די אונטערהאנדלונגען זענען צוגעגאנגען, און גלייכצייטיג אויסגעדרוקט זייער פערדרוס אויף דער אייגענער נישט טאקטישער האנדלונג געגענאיבער די צוויי קינדער פון פערשטארבענעם און האבען געבעטען הרב ז"ל ער זאל דעם ענין אויסגלייכען.

דער רב האט גענומען צו זיך די שריפטליכע פערפליכטונג פון די יורשים, געגאנגען לבית האבל, וואו מ'האט זיך שוין געגרייט צו דער טהרה.

הרב ז"ל האט אריינגערופען אין א בעזונדער צימער די צוויי ברידער לאנדא און זיי ערקלערט:

צוליב פערשידענע סיבות איז ביי אונז א מנהג, דאס דער ענין פון ערלעדיגען א קרקע פאר א מת און צרכי הקבורה מוז ערלעדיגט ווערען פאר דער לויה, בכדי קיינער זאל זיך נישט געפינען בעליידיגט, אז אנדערע טרויעט מען און איהם נישט.

אזוי האט זיך אויך די היגע חברה-קדישא געפיהרט לגבי אייך און דעריבער פערלאנגט א שריפטליכע התחייבות אויף דעם געלד. יעצט ווען די תקנה איז שוין אויסגעפיהרט, ברענג איך אייך צוריק אין נאמען פון דער קהלה און חברה קדישא אייער פערפליכטונג און גיב איבער דעם גאנצען ענין צו אייער פערפיגונג, וואס עס קען ווערען ערלעדיגט אויך נאך דער לויה.

די ברידער לאנדא זענען געווען גערירט פון רב'ס ווערטער, געדאנקט פאר דעם אויסערגעוועהנליכען צוטרוי, וואס די קהלה שענקט זיי און פערשפראכען נאך דער לויה אלעס צו ערלעדיגען.

נאך דער שבעה זענען די יורשים געקומען אין דער וואוינונג פון הרב ז"ל און ערקלערט, אז אנשטאט די פערלאנגטע פון דער חברה צעהן טויזענד רובל, גיבען זיי כפל, ד. ה. צוואנציג (א חוץ צוויי טויזענד, וואס איז פערטיילט געווארען צווישען די היגע ארימע לייט אין טאג פון דער לויה) און גלייך אויפ'ן ארט געגעבען א שריפטליכע התחייבות, דאס צו יעדער צייט, ווען די קהלה וועט זיך נאר דערין נויטיגען, זאל דאס געלד אויסגעצאהלט ווערען. ביז דאן זענען זיי זיך מתחייב צו געבען 6 פראצענט יעהרליך, וואס זאל פערטיילט ווערען צו בכבוד'ע ארימעלייט צוויי מאל אין יאהר דורך הרב און גבאים דבהכ"נ אין די יאהרצייטען פון זייערע עלטערן, צו זעקסהונדערט רובל בעת א יאהרצייט.

ווען די קהלה איז געגאנגען מאכען א שאסע צום בית-עלמין ווי אויך בויען דאס יודישע שפיטאל און זיך געפינען אין א שווערע פינאנציעלע לאגע האבען די ברידער לאנדא דאס גאנצע געלד אויסגעצאהלט, נאכדעם ווי זיי האבען ביז דאן מקיים געווען פונקטליך זייער התחייבות, פערטיילענדיג צו יעדען יאהרצייט פון זייערע עלטערן זעקס הונדערט רובל. א חוץ דעם האבען זיי זיך ביי יעדער געלעגענהייט, מיטבעטייליגט אין צרכי-הקהלה.

אזוי ארום האט דער געלונגענער אויפטהו פון הרב ז"ל אריינגעבראכט אין דער קהלה-קאסע א גרויסען סכום, וואס האט געבראכט גרויס נוצען פאר דער היגער יודישער בעפעלקערונג.

גלייכווערטלעך פון רב ז"ל

מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קדשו

זייט'ן יאהר תק"ס (1800) ווי נאר די שטאדט-שוהל איז אויפגעבויט געווארען, איז איינגעפיהרט א תקנה, דאס אין דער שוהל ביים דאווענען דארף יעדער מתפלל שטעהען אויף זיין פלאץ און נישט זיך דרעהען ארויף און אראב, ווי צ. ב. ש. אין הסידים-שטיבעל. די תקנה עקזיסטירט נאך ביז'ן היינטיגען טאג.

געווען אין אונזער שטאדט מיט אנ'ערך פופציג יאהר צוריק א חסידי'שער יוד מיט'ן נאמען ליבש מענדעל, געשעפט'ס פיהרער ביים דאמאלסדיגען דאזאר יצחק קרוק. דער אויבענדערמאנטער ליבוש מענדיל איז געקומען יעדען שבת צו מנחה אין דער שוהל, להכעיס די גבאים געגאנגען אהין און צוריק בשעת התפילה. צוליעב זכות אבות אבער, וואס זיין בעל-הבית איז דער דאזאר קרוק, האבען די גבאים נישט געוואלט געגען איהם אננעמען „סאנקציעס" און זיך נישט געקענט מיט איהם קיין עצה געבען.

אין יאהר תרנ"ד (1894) האט הרב ז"ל איבערגענומען דאס היגע כסא-רבנות. ווי נאר דער רב האט דאס ערשטע מאל בעטרעטען די שוהל, האבען די גבאים: מרדכי מארקאוויטש און מאיר לייב העלמאן אויסגעגאסען פאר איהם זייער ביטער הארץ צוליעב דעם עזות נפש, וואס זיי האבען פון ליבוש מענדלען און געפרעגט דעם רב אנ'עצה, וואס צו טהון, בכדי אפצוהיטען די אלטע תקנה.

הרב ז"ל האט צו זיי געזאגט: אויף אייער פראגע האט דוד המלך שוין מיט טויזענדער יאהר צוריק געענטפערט: „לד' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה" — צו גאט געהערען אלע מענשען, וועלכע לעבען אויף דער וועלט, מי יעלה בהר ד' — די, וועלכע געהען ארויף און אראב אין דער שוהל, ומי יקום במקום קדשו — אזוי גוט ווי די, וועלכע שטעהען אויף זייער פלאץ בשעת התפלה. די הויפט זאך איז: נקי כפים ובר לבב — זיי זאלען האבען ריינע הערצער און הענד: אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה — נישט רעדען קיין ליגענד און פאלש שווערען, אט די אלע ישאו ברכה מאת ד' וצדקה מאלהי ישעי — בעקומען פון רבש"ע א ברכה און זענען ביי איהם חשוב. דעריבער — האט הרב ז"ל בערוהיגט די גבאים — דארפט איהר זיך נישט איבערנעמען מיט דעם, וואס ליבוש מענדיל האט איבערשריטען די תקנה פון דער שוהל, דאך אבער בין איך זיכער צו ווירקען אויף איהם, אז מעהר זאל דאס נישט פארקומען.

זייט דאן האט ליבוש מענדיל אויפגעהערט צו קומען אין דער שוהל דאווענען.

הורית לנו לאמר שלש עשרה מידות.

בעת סליחות אין דער שוהל האט דער חזן, זאגענדיג די שלש עשרה מידות, געמאכט גרויסע קולות. נאכ'ן דאווענען האט דער רב איהם צוגערופען און געזאגט: ערשט האט איהר אליין פאר אונז געזאגט: אל הורית לנו „לומר" שלש עשרה מידות, רבש"ע דו האסט אונז געוויזען אז מ'דארף זאגען די שלש עשרה מידות (נישט שרייען), לסוף אבער מאכט איהר ביי די זעלבע שלש עשרה מידות גרויסע געוואלדען, זענט איהר דאך משנה ווי דער רבש"ע האט געהייסען?

יום ולילה לא ישבתו

אין יאהר 1918 בעת דער וועלט-מלחמה האט די קהלה געפינען פאר נויטווענדיג צו שאפען א קערפערשאפט פון אלע פארטייען און ריכטונגען, בכדי עס זאל כלפי חוץ זיין א פערטרעטערשאפט פון אלע היגע יודען. ליידער אבער איז צוליב דעם געגענזייטיגען התנגדות פון די ציונים צו דער אגודה נישט מעגליך געווען צו ברענגען צו פערשטענדיגונג.

בעת עס איז שוין געלונגען צוזאמענצוברענגען אלע פארטייען צום טיש, ווי נאר די פארשטעהער פון דער אגודה האבען זיך בעוויזען, זענען די ציונים אויפגעשטאנען און פערלאזט די זיצונג, נישט וועלענדיג אנטייל נעמען צוזאמען מיט דער אגודה אין דער קאנפערענץ.

דער רב האט געזאגט: דוד המלך האט אונז שוין לאנג אויפמערקזאם געמאכט אויף אזא אנגעלעגענהייט און געזאגט: יום ולילה לא ישבתו — דער טאג מיט די נאכט קענען נישט „רוהען" און זיצען צוזאמען. קומט אן דער טאג, ענטלויפט די נאכט, קומט די נאכט ענטלויפט דער טאג, היידע צוזאמענברענגען איז אונמעגליך. דאס בעטען מיר: יהי אור הלבנה כאור החמה — זאלען זיך אמאל די צוויי אויסגלייכען, זאל די מיינונגס פערשידענהייט צווישען די צוויי זיין גלייך און זיך קענען צוזאמענרעדען. איך גלויב האט הרב ז"ל געזאגט, אז אויך ביי אונז וועט קומען צו א פערשטענדיגונג צווישען די פארטייען און עס וועט נישט דארפען דעריבער גורם זיין שאדען פאר'ן כלל ישראל.

בזכות תפלת רב

אין יאהר 1910 איז הרב ז"ל איינגעלאדען געווארען אין דער סינאגאגע אויף א בר-מצוה. געווען איז דאס א שבת-מברכין, נאכ'ן דאווענען, בעת דער חזן אברהם בער בירנבוים איז צוגעקומען צום רב, האט הרב ז"ל צו איהם געזאגט: אין דעם יהי רצון, וואס ווערט געזאגט ביים ר"ח בענשען לאזט מען אויס בזכות תפלת רב. עס גיבט אויך א נוסח בזכות תפלת רבים, געמיינט די רבים מתפללים, וועלכע דאווענען מיט. וואס פאר א נוסח עס געפעלט דעם חזן זאגט ער און עס קען זיין ריכטיג. היינט אבער — האט הרב ז"ל געזאגט צו בירנבוים'ען — איז געווען דיין נוסח תפלת רב אויסגעהאלטען, ווייל — ווי איך האב געזעהען — האט א חוץ מיר קיינער נישט מיטגעדאווענט. דעריבער האט תפלת „רבים" נישט געקענט אנגעווענדעט ווערען, נאר תפלת „רב". (געמיינט דאס מיט'ן דאווענען פון רב).

אסף אסיפם

אויף אנ'אסיפה, וואס איז פארגעקומען אין דער קהלה וועגען שטאדטישע ענינים איז בעשטימט געווארען צו רופען א גרעסערע אסיפה. ארויסגעהענדיג פון דער קהלה האט אייגער פון די אנוועזענדע זיך אבגערופען: עס איז יעצט מקויים געווארען דאס אלטע פאלקס-ווערטיל, אז פון איין אסיפה ווערט א צווייטע. דערויף האט הרב ז"ל געזאגט: דאס איז נישט א פאלקס ווארט, נאר א פסוק אין תנ"ך: „אסף—פון איין קליינע אסיפה אסיפם—

מרדכי קויפמאַן

ווען „ער" האָט גערעדט

(רעפלעקסען)

ווען „ער", דער „אויסערוועהלטער", האָט גערעדט האָבען מיליאָנען, צעהנדליגער מיליאָנען מענשען איהם געהערט.

נישט וויכטיג איז, וואָס ער האָט געזאָגט, וויכטיג איז דאָס, וואָס „ער", איין-איינציגער, האָט דערגרייכט אַזאַ מדרגה, אַז מענשען פון'ם גאַנצען ערד-קוגעל, אומעטום, וואו די טעכניק און ציוויליזאַציע האָט נאָר געשטעלט אַ פוס און געשאַפען די מעגליכקייט איהם צו הערען — האָבען מיט שפּאַנונג און פערכאַפּטען אָטעם איהם געהערט.

איין זאַך מוז מען יאָ מעיר זיין: ער איז גרויסמייסטער פון רעזשי, ער איז אַ קינסטלערישער אַקטיאָר און אַקטיאָרישער קינסטלער. מאַקס ריינהאַרד, סעסיל דע מיל, פּיסקאַטאָר — זענען אַקעגען איהם אַ גאָרנישט און מעגען זיך קומען לערנען צו איהם די מלאכה פון טעאַטער און פילם.

איז עס באמת, אויסשליסליך נאָר זיין פערדינסט, וואָס „ער" האָט דערגרייכט דעם העכסטען שפּיץ פון לייטער; וואָס ער האָט בעוויזען אַ גאַנצע וועלט אַריינצוטרייבען אין אַ נערוועזן און פיבער-צושטאַנד; וואָס ער שטעלט זיך אוועק רעדען אין אַ טאָן, וואָס קיין שום קייזער, קעניג, אַליינהערשער, האָבען נישט געהאַט דעם כוח, מוט, דרייסטקייט דאָס צו טהון?

ניין, נישט זיין פערדינסט און אויך נישט זיין שולד איז עס. דאָס איז דער פערדינסט און שולד פון דער איבערגעהערשענדער, רעגירענדער וועלט, קלאָרער געזאָגט: פון דער קליינער אינטערנאַציאָנאַלער גרויס-קאַפּיטאַליסטישער קליקע, וואָס האָט איהם געמאַכט פאַר דעם, וואָס ער איז היינט.

וואָלטער האָט געזאָגט: ווען גאָט זאָל נישט זיין, וואָלט מען איהם געמוזט פאַר די מאַסען בעשאַפען. ווען „ער" זאָל נישט זיין, וואָלט די דאָזיגע קליקע איהם געמוזט בעשאַפען, וואָרום זי האָט נויטיג פאַר דער וועלט אַ שנץ פון גרויסען קאַליבער, זי האָט נויטיג אַנ'אינסטרומענט, וועלכער זאָל פאַר איהר רעווען, דינען איהרע קאַפּיטאַליסטישע ביזנעס און קירפּוועז מיט איהם אַזוי, ווי עס דיקטירען איהר די אייגענוציגע אינטערעסען.

נישט פאַר אַלע איז עס אַ כוד, אַז פון דער ערשטער מינוט פון דער ענטשטעהונג פון דער פּאַרטיי צולאַזענע, רעזיגנירטע, אַרבייטסלאָזע, הפקר'דיגע גאַסען יונגען — איז אַה'ין, אין זייער קאַסע, געפלאָסען געלדער פון דייטשע, פראַנצויזישע ענגלישע, אַמעריקאַנישע, בעלגישע, שווייצאַרישע באַנקירען און גרויס-אינדוסטריעלער, וועלכע האָבען אין דער מחנה געזעהען אַ שוץ וואַל, אַ דאַמבע, געגען די סאָציאַליסטען און פּראָפ. פאַראייניגען צו האַמעווען זייערע סאָציאַלע פאָדערונגען און הויפּטזעכליך צו פּאַראַליזירען די שטרייק-בעוועגונג אין פערשידענע לענדער.

איז דאָך די ערשטע זאַך פונ'ם נאַציאָנאַל-סאָציאַליזם, ווען ער קומט צו דער מאכט, בלוטיג צו אונטערדריקען יעדען פרייען געדאַנק, יעדען סאָציאַלען פאָרטשריט. דאָס האָט געדאַרפט זיין די הויפּט-אויפגאַבע פון דער צוזאַמענגעלאָפענער חברה, פאַר אַזעלכע ציעלען איז זי בעשאַפען און גערופען געוואָרען צום לעבען דורך אָט דער גרופּע. אַזוי אָבער ווי מען האָט די מאַסען צוגעזאָגט הרים וגבעות, האָט מען זיך נישט געקענט בעניגען לאָזען בלויז מיט פּאַראַליזירען די אַרבייטער און סאָציאַליסטישע בעוועגונג און מען איז שוין געגאַנגען ווייטער זוכען עקספּאַנסיע, זיך פערנעמען מיט הויך-פּאָליטיק, „לעבענס-ראַום", וואָס האָט אָנגעהויבען ווערען אַ קאָנטראַסט, זאָגאַר שעדליך פאַר די אינטערעסען פון די, וועלכע האָבען דעם גולם בעשאַפען.

דאָ איבערחזר'ט זיך די געשיכטע פון מהר"ל'ס גולם, וועלכער האָט איהם בעשאַפען צו געוויסע ציעלען און שפּעטער איהם געמוזט פערניכטען, ווייל דער גולם האָט געבראַכט נאָר פערקעהרטע רעזולטאַטען.

אָבער נישט קיין קלענערע שולד און חלק אין דער פונאַנדערבליהונג און פונאַנדערוואַקסונג פון דעם גרויזאַמסטען בעשעפעניש פון אַלע צייטען האָט אויך געהאַט די צוקראַכענע דייטשע סאָציאַל-דעמאָקראַטיע מיט שיידעמאַן, עבערט און נאָסקע אין דער שפּיץ, וועלכע האָט אין יענע צייטען געהאַט די גאַנצע מאַכט אין דייטשלאַנד און נישט בלויז איהם נישט פערניכטעט, נאָר אויך איהם געגעבען אַלע מעגליכקייטען אַזוי צו וואַקסען, וואָס איז שפּעטער געוואָרען פאַר זיי אַליין אַ קבר.

היינט, ווען דער זייגער שלאָגט שוין פינף פאַר צוועלף. ווען עס דראָהט אַ פולשטענדיגע פערניכטונג פון איראָפּאַ צוזאַמען מיט דער גאַנצער ציוויליזאַציע און קולטור, האָבען זיך ערשט זיינע נעכטיגע פּראָטעקטאָרען און פריינד געכאַפּט, אַז מען דאַרף עפּיס טהון, ווייל דאָס „קינד" איז שוין צו-ווייט פערקיאַכען.

היינט האָבען זיי—די גרויסע פּאָליטיקער און וועלט דיפּלאָמאַטען מיניסטערס-געזאָגט—זיך ערשט געכאַפּט, אַז ס'איז גענוג צו געבען אַ פעסטען צוריק קלאַפּ אין טיש, אַז דאָס צעבריקעוועטע פערד זאָל זיך אָבשטעלען און נישט מעהר טהון ווי הירזשען. „ער" האָט נאָר געקענט אָבטהון דאָס אַלץ, וואָס ער האָט ביז-איצט געטהון, אַ דאַנק דעם, וואָס ער האָט געקענט די אונבעהאָלפענקייט, די צעקראָכענקייט פון די גרויסע דעמאָקראַטיעס, וועלכע האָבען זיך בלויז בעניגען געלאָזען מיט רעדען, דעקלאַראַציעס, אויסטייטשונגען, נישט אינטערווענץ-קאָמיסיעס און דערווייל געלאָזט חרוב מאַכען גאַנצע לענדער און פעלקער.

די נישט-דעצידירטקייט, די שלימזלדיגקייט פון די גרויסע דעמאָקראַטיעס האָט צוגעפיהרט איראָפּאַ היינט צו טאָג צום מצב פון נישט מלחמה און נישט שלום און זי אַריינגעשלעפּט אין אַ זומפּ פון עקאָנאָמישען רואין און ווירטשאַפטליכע סטאַגנאַציע, וועמענס רעזולטאַטען מען קען נאָך גאָרנישט פאָראויסזעהען.

דאָס האָט „ער" טאַקי געוואָלט און דאָס האָט ער פולשטענדיג דערגרייכט.

די גרויסע דעמאָקראַטיעס בערעכטיגען זייער פּאָליטיק דערמיט, וואָס זיי ווילען פאַר יעדען פּרייז דערהאַלטען דעם שלום. אויף דעם האָבען דאָך שוין לאַנג, נאָך פאַר'ן חורבן טשעכאָסלאָוואַקיי, זיי אָבגעענטפערט דע-קיקיריליס אין פראַנצויזישען פּאַרלאַמענט און דאַף קופּער—אין ענגלישען, אַז אין מינכען האָט איהר געהאַט אויסצוועהלען שלום אָדער מלחמה. איהר האָט אויסגעוועהלט אַ שענדליכען שלום, אָבער די מלחמה האָט איהר נישט אויסגעמיטען. היינט זעהט מען ערשט, אַז דאָס זענען געווען גאָלדענע נבואה'שע ווערטער.

אָבער נישט בלויז זיי אַליין האָבען דעם דאָזיגען אמת פערשטאַנען. דער בעריהמטער פראַנצויזישער יונגער שרייבער אַנרי דע מאָנטערלאַן, דער גייסטיגער פאַטראָן פון דער פראַנצויזישער יוגענד, דער אינטעלעקטואַליסט, פּאַציפיסט און ליבעראַל, האָט אין זיין לעצטער בראָשור: „דער פערגעסענער סעפּטעמבער", אַרויסגעזאָגט אַזעלכע אַפּיקורסישע געדאַנקען, אַז ער גלויבט נישט מעהר אין דער דערנעהענטערונג פון פעלקער און אַז מלחמה וועט און מוז זיין.

אין דער בראָשור זאָגט ער, צווישען אַנדערען, אַז צו זיין נייעסטער אַ בצרצייגונג איז ער געקומען אַ דאַנק דער פאַלשער טאַקטיק פון די היינטיגע מלוכה מענער. לאָזט שוין איינמאָל אַב— שרייט ער אויס — מיט אייערע אַלאַרם-פּראָבען און מאָביליזאַציעס. אין מערץ 1936, צוליעב דער אָקופּאַציע פון רהיין געביעט — מאָביליזאַציע. מערץ 1938, אָקופּאַציע פון עסטרייך — מאָביליזאַציע און אין סעפּטעמבער דאָס זעלבע יאָהר, צוליעב עפּיס דאָרט אַ טשעכאָסלאָוואַקיי — ווידער מאָביליזאַציע. אויב איהר, מיינע הערען פּאָליטיקער, וועט יעדע דריי חדשים מאַכען אַזעלכע פּראָבען-מאָביליזאַציעס, וועט דער גרעסטער פּאַציפיסט ווערען אַנ'אַנהענגער פון מלחמה, ווייל דער מענש וויל האָבען רוה, דאָס הייסט: אָדער שלום אָדער מלחמה, אָבער קיינמאָל נישט דאָס, וואָס איז איצט.

פאַר דעם איצטיגען מצב, פאַר דעם איצטיגען כאָאָס, איז אַמיינסטען פעראַנטוואָרטליך און שולדיג ענגלאַנד מיט איהר רעפּרעזענטאַנט טשעמבערליין. דאָס האָט דאָס סיטי-ענגלאַנד חרוב געמאַכט דאָס שפּאַניען, בליהענדע שפּאַניען; בעגראָבען דאָס שטאַרקע טשעכאָסלאָוואַקיי; געגראָבען אַ קבר פאַר אַביסיניען; אויסגעמעקט אַלבאַניען; צוגעלאָזט יאַפּאַן צום רויב איבער כינע. דאָס איז דאָס זעלבע ענגלאַנד, וואָס האָט מיט איהר סיטי פּאָליטיק געבראַכט דערצו, אַז הונדערטער, הונדערטער טויזענדער יודישע און נישט-יודישע אומגליקליכע פליטים זאָלען זיך וואַלגערען איבער דער וועלט ווי קרעציגע הונד און נישט געפינען אין ערגיץ קיין אָרט; אַז טויזענדער אומגליקליכע יודען זאָלען בלאָנדזשען אויף ימים און נישט קענען אין ערגיץ אָנקומען און ווען זיי דערגרייכען שוין יאָ דעם ציעל קיין ארץ ישראל, זאָל דאָס נאָבעלע ענגלאַנד זיי צוריקשיקען אויפ'ן אָפענעם ים צו אַ זיכערען טויט.

דאָס אַלץ זענען שרעקליכע, גרויזאַמע זאַכען. „ער" ווייל דאָס טאַקי, „ער" האָט דערפון אַ הנאה. „ער" דאַרף דאָס האָבען פאַר זיינע פינסטערע ציעלען, כדי ווידער צו קענען רעדען פאַר דער וועלט, פון וועלכער ער לאַכט, ער חוזקט.

ווערט אַ גרויסע".

מה אנו מלבוש ערומים אף אתה מלבוש ערומים.

אין יאָהר 1914, ווען די נויט אין אונזער שטאָדט איז צוליעב דער מלחמה געווען זעהר גרויס, האָט הרב ז"ל געגרינדעט אַ חברה „בגד ללבוש" אין וועלכער עס האָבען אָנטייל גענומען אַ גרעסערע צאָהל אָנגעזעהענע בעלי בתים, וואָס איהר ציעל איז געווען: צו זאַמלען מלבושים, וועש און שיכוואַרג. עס זענען אויך געזעסען אין לאָקאַל פון דער חברה עטליכע בעלי-מלאכות, וואָס האָבען די מלבושים פערריכטען און דערנאָך זענען זיי פערטיילט געוואָרען צווישען די בעדערפטיגע. אויף אייגעם פון די נצרכים, פאַר וועלכען עס איז געווען בעשטימט אַ פעקיל, האָט מען מוצא שם רע געווען און עס זענען דעריבער אויסגעבראָכען חלוקי-דעות צווישען די גבאים, צי מ'זאָל איהם דאָס פעקיל געבען. געבליבען איז צו פרעגען הרב ז"ל, וועלכער איז געווען יושב-ראש פון דער חברה.

דער רב האָט אויף דער פראַגע געענטפערט: מיר זעהען אויף דעם פּסוק ויתן ד' — כתנות עור וילבשם, זאָגט די גמרא: מה אנו רחום וחנון אף אתה רחום וחנון, מה אנו מלבוש ערומים אף אתה מלבוש ערומים (סוטה) — אַזוי ווי איך בין באַרמהערציג און קלייד אָן נאַקעטע, זאָלסטו אויך דאָס זעלבע טהון; און דאָס מלבוש ערומים זיין פון אדם מיט חוה'ן, איז דאָך געווען נאָך דעם חטא, וואָס זיי האָבען געגעסען פון עץ הדעת, פונדעסטוועגען האָט דער רבש"ע זיי מלביש געווען. דאָס זעלבע הייסט אונז אויך די גמרא טהון מה אני — אף אתה, דעריבער — האָט הרב ז"ל געזאָגט — דאַרף מען נישט קוקען, וואָס דער יוד איז זינדיג און איהם יאָ מלביש ערומים זיין.

א קמצא ובר קמצא.

איינער פון די היגע תושבים האָט דערצעהלט דעם הרב ז"ל וועגען אַ היגען נגיד, וועלכער איז זעהר קאַרג, גיט נישט אויס אויף זיך אַ גראָשען, פון צדקה איז דאָך אָבגערעדט. דאָגעגען האָט ער אַ זוהן, וואָס פערהולטאַיעט איין וואָך מעהר, וויפיעל דער פאָטער ברויך אויף פרנסה אַ גאַנץ יאָהר. דערויף האָט הרב ז"ל געענטפערט: די גמרא זאָגט אונז וועגען אַנ'אומגליק, וואָס ס'האָבען געבראַכט צוויי אַזעלכע מענשלעך אויף אַלע יודען: אַ קמצא — צוליעב דעם פאָטער אַ קמצן, ובר קמצא — און זיין זוהנדעל אַ הולטיי חורבה ירושלים — איז חרוב געוואָרען דאָס יודישע לאַנד.

וואָס געהערט, וואָס געזעהן.

אַזוי דערצעהלט דער פאָטער...

בעת מיין לעצטער נסיעה האָב איך געטראָפען אויף דער באַהן אַ יוד, וועלכער האָט מיר צווישען אַנדערס דערצעהלט פאָלגענדען פאַקט:

ביי איהם איז פערהאַן אַ זוהנדעלע, וועלכער איז געקומען אויף דער וועלט אין אַנ'אומגליקליכער שעה, מחמת עס קרענקט דאָס גאַנצע לעבען. איז בעת די פליישלאָזע טעג, האָט דער פאָטער בעקומען אַ קוויטעל פון ראַבינאַט, לויט דער אָנווייזונג פון אַ דאָקטאָר, אַז דער שוחט מעג שחטען אַנ'עוף פאַר דעם קראַנקען קינד. אַהיימקומענדיג מיט'ן קוויטעל פון ראַבינאַט האָט זיך דאָס קראַנקע יונגעל אָבגערופען צום פאָטער. טאַטע, איך וויל נישט, אַז דו זאָלסט אויסנוצען דאָס דאָזיגע רעכט. אמת — זאָגט דאָס קינד — אַז איך בין קראַנק, עסען פלייש אָבער אין דער צייט, ווען אַלע יודען עסען נישט, ווייל איס נישט. איך בין נאָר אַ יחיד און אפילו, ווען מיר וועט אויסקומען צו שטאַרבען דעריבער וועל איך דאָס אויך מקבל באהבה זיין, ווייל איך בין סיי ווי סיי קראַנק. ברעכען אָבער דעם בעשלוס פון גאַנצען פּוילישען יודענטום ווייל איך נישט, איך וויל נישט אויף מיין נשמה נעמען אַזאַ אונפערצייהליכען חטא.

ס'האָבען נישט געהאָלפען — דערצעהלט ווייטער דער פאָטער — די בקשות ותחנונים פון דער מוטער, דאָס קינד מיינס האָט די גאַנצע 16 טעג נישט געוואָלט טועם זיין קיין שטיקעל פלייש.

בעת דער פאָטער האָט דערצעהלט די מעשה פון זיין קראַנק קינדס בעשלוס האָבען גערינגען טרעהרען פון זיינע אויגען.

איך דערצעהל נאָך די מעשה, ווייל ווי מיר איז בעוואוסט, האָבען זיך ביי אונז דאָ אין טשענסטאָכאָוו געטראָפען פונקט פערקעהרטע ערשיינונגען, עלטערען, וועלכע זאָגען מוסר דער גאַנצער וועלט האָבען זייערע געזונדע קינדער יאָ געגעבען צו עסען פלייש אין דער צייט, ווען אַלע יודען האָבען נישט געגעסען קיין פלייש...

נאָך איצט, בעת איך שרייב די שורות, זעה איך דעם שטאָלץ אין די אויגען פון דעם פאָטער פון קראַנקען יונגעל, וועלכער האָט בעוויזען אַזאַ העלדישקייט און נישט געוואָלט זיך אויסטיילען פון וודישען כלל. דער פאָטער האָט טאַקי געהאַט צער, וואָס זיין איינציגער בן-יחיד ליידט דערפון, פון דער צווייטער זייט אָבער האָט ער געהאַט אַ מאָראַלישע סאַטיספאַקציע, וואָס דער גוף פון זיין קראַנק יונגעל האָט אָבער אַ געזונדע נשמה.

אַזוי האָט מיר דערצעהלט דער פאָטער...

חשובע פערוואַלטונג פון יודישען שפּיטאָל

אין נאָמען פון אַ סך לעזער, וועלכע ווענדען זיך צו אונז מיט פערשידענע טענות צו דער לייטונג פון יודישען שפּיטאָל, האָבען מיר די דרייסטקייט אייך צו שטעלען אייניגע פראַגען:

מיר בעמערקען אָבער פון פאָראויס, אַז מיר זענען נישט חלילה אויסען מיט די דאָזיגע פראַגען צו שטערען די טעטיגקייט פון יודישען שפּיטאָל, וואָס איז ביי אונז טייער. נאָר מיר ווילען האָפען, אַז מיט די דאָזיגע פראַגען, וועט די לייטונג זיך בעמיהען צו פערשטאַרקען איהר אויפמערקזאַמקייט אויף פערשידענע בלויזען.

פאַרוואָס, חשוב'ע לייטונג, איז כמעט שטענדיג די רענטגען-מאַשין קאַליע? אַז טאַמער געשעהט אַנ'אומגליק און מען דאַרף זאָפאָרטיגע בעלויכטונג, בעקומט מען דעם ענטפער: קאַליע די מאַשין, זי איז אָט נאָר וואָס קאַליע געוואָרען און אין משך פון עטליכע טעג וועט זי אוודאי רעפּערירט ווערען. דערווייל אָבער וואַרט די צובראָכענע האַנד אויף אַ תיקון און סוף כל סוף מוז מען אָנקומען צו אַ פּריוואַטען דאָקטאָר.

פאַרוואָס, מיינע ליבע הערען, איז דאָס, וואָס קראַנקע בעקומען לעצטענס אַ לאַקאָנישע תשובה, אַז ס'איז נישטאָ קיין פּלאַץ. דאַכט זיך, פערקעהרט, דאָס יודישע שפּיטאָל בעקלאָגט זיך, אַז עס זענען פערהאַנען ווייניג חולאים און דאָס בעשווערט דעם בודזשעט. טרעפט אָבער, אַז ס'איז שוין יאָ דאָ אַ קראַנקער, אמת, אַנ'אָרימער קראַנקער, וועלכער קאָן נישט צאָהלען די פולע סומע, נאָר אַ העלפט, הייסט מען איהם וואַרטען ביז עס וועט זיין אַנ'אָרט, וואָס דויערט אָב זאַנאַר וואָכען, אינדערצייט, ווען דער חולה טאָר נישט אפילו איין טאָג וואַרטען מיט זיין קראַנקהייט.

אַזעלכע פאַרוואָס'ן וואָלטען מיר געקאָנט נאָך פרעגען אַ סך. מיר ווילען דאָס אָבער נישט טהון צוליעב דעם אויבענדערמאָנטען טעם. כדי נישט צו שעדיגען, חלילה, דעם גוטען נאָמען פון יודישען שפּיטאָל. די 2 פראַגען אָבער האָבען זיך אַרויסגעריסען, כדי זיי אין דער צוקונפט אויסצובעסערען.

מיר ווילען נישט קיין ענטפער אויף די „פאַרוואָס'ן", דער בעסטער ענטפער וועט זיין, ווען אין דער צוקונפט וועט זיך דאָס מעהר נישט ווידערהאָלען, חשוב'ע פערוואַלטונג פון יודישען שפּיטאָל.

געבראָכען די טראַדיציע...

עס איז שוין געוואָרען אַ זעלבסט-פערשטענדליכע זאַך דעם ערשטען מאַי פון די לעצטע יאָהרען צו פייערען אויף יודישע קעפּ און אַזוי ווי אַ געוואוינהייט איז אַ צווייטע נאַטור, האָבען זיך די יודען אויך צו דעם צוגעוואוינט. היי-יאָהר אָבער איז די טראַדיציע געבראָכען געוואָרען. מען האָט נישט געבראָכען קיין יודישע קעפּ און מען האָט נישט געהאַקט קיין שויבען.

זיך אַרנלאָזען אין חקירות, פאַרוואָס די טראַדיציע איז היי-יאָהר געבראָכען געוואָרען, איז נישט אונזער אויפגאַבע, מיר שטעלען נאָר פעסט פאַקטען און אַלס אַזעלכע פערצייכנען מיר אויך דעם פאַקט.

צום ערשטען מאָל אין בעפרייטען פּוילען זענען אויך נישט פאָרגעקומען קיין דעמאָנסטראַציעס אין ערשטען מאַי, כאָטש ביי די יודישע סאָציאַליסטען פון אונזער שטאָדט איז עס שוין נישט צום ערשטען מאָל. און דערפאַר טאַקי האָבען זיי אַ שטיקעל סאַטיספאַקציע, וואָס היי-יאָהר זענען זיי אין דער היניגס נישט קיין אויסנאַהמען.

מחשבות'ן, אפשר האָט דאָס אַ שייכות, כ'כמיין, אפשר איז דאָס, וואָס מען האָט נישט געמאַכט קיין געיעג אויף יודען אַ שייכות מיט דעם, וואָס די פּוילישע אַרבייטער האָבען נישט דעמאָנסטרירט דעם ערשטען מאַי, מעגליך, אַ פאַקט איז עס אָבער און דאָס איז ווערט פערצייכענט צו ווערען: דעם ערשטען מאַי, ווען די פּוילישע סאָציאַליסטען האָבען נישט דעמאָנסטרירט, האָבען די חיה'שע ענדעקעס נישט געמאַכט קיין אָנפאַלען אויף — יודען...

ווי איהר זעהט, איז די טראַדיציע פון שלאָגען יודען דעם ערשטען מאַי געבראָכען געוואָרען...

נאָך דער פליטה...

ענדליך איז דער פליטים-קאָמיטעט ליקווידירט געוואָרען. פאַקטיש איז ער שוין לאַנג געווען פליטה. מען האָט אָבער צוליעב פערשידענע שוועריגקייטען איהם נישט געקאָנט ברענגען צו קבר ישראל, נאָר יענע וואָך האָבען זיך די קברנים אָנגענומען מיט מוט און ענדליך אָדורכגעפיהרט די קבורה.

אמת, דאָס מת לעבט נאָך, צענדליגער פליטים דרעהען זיך אַרום ווי יתומים, דאַכלאָז און פרנסה'לאָז, דאָס געהט אָבער שוין נישט אָן דעם קברן, ער האָט זיך דאָס זייניגע געטהון און פערטיג.

סך טשענסטאָכאָווער יודען האָבען אפילו טענות, אַז דער גאַנצער פליטים-קאָמיטעט איז געווען שלעכט אָוועקגעשטעלט, אַז די פיהרער פון פליטים-קאָמיטעט האָבען באַלד ביים געבוירען פון קינד, עס פערנאַכלעסיגט און דאָס האָט דערפיהרט צום שנעלען טויט. וואָס העלפען אָבער די טענות ומענות, אַז עס איז שוין נאָך אַלעמען, מען האָט שוין אָבגעזאָגט רבנן-קדיש —

עס איז שוין נאָך דער פליטה...

לויתן

פ. לאצקי-בערטאלדי

נישטא קיין אנדערע עצה — מיר מוזען זיין שטארק

אפען איז געווען מיין אויער און וואך די נשמה בעת איך האב אויסגעהערט די דאזיגע ווערטער פונ׳ם חלוץ מיט׳ן ביקס, וואס האט מיך בעגלייט אויף מיין שפאצירגאנג איבער די נייע יודישע ישובים חניתה און חרבת סמח, אויף דער נייער קניה פון קרן-קימת אויף מערב׳דיגען גליל, הארט ביי דער גרעניץ פון לבנון. וויפיעל אנצוהערעניש האבען מיר געגעבען די דאזיגע פשוטע ווערטער! געלעגען איז אין זיי א חרטה, א גרויסע יודישע חרטה אויף אונזער צוויי-טויזענד-יעהריגער שוואכקייט. יא, שוואכקייט איז נישט נאר א אומגליק, שוואכקייט איז אויך א זינד, און מען דארף וועלען, מיט׳ן גאנצען הארצען וועלען זיין שטארק, מען דארף קענען טראגען אויף זיך די גאנצע אחריות פון גבורה, כדי טאקע באמת צו ווערען שטארק. וויפיעל חניפות פלעגען מיר אויסגעפינען פאר אונזער שוואכקייט, פאר אונזער געפאלענקייט, פאר אונזער פערשקלאפונג אין געטא! „לא בחיל, לא בכח כי אם ברוח״ — נישט אין קראפט, נאר אין גייסט — האבען מיר געקענה׳ט צו זיך אליין, פערדרעהענדיג דעם מיין פון אונזערע נביאים, וואס האבען זייערע רייד גערעדט צו א שטארק פאלק, צו א מגושמ׳דיג פאלק, מיט דער כוונה איינצופלאנצען אין איהם גייסטיגקייט, א העכערע, ווייניגער עגאאיסטישע, ווייניגער געצנדינערישע מאראל, אבער מיר אויסגעלייטערטע און אויסגעמאטערטע אין גלות יאהרען, ווי קומען מיר מזלזל צו זיין אין קראפט. ניין, זאגען אונז די חלוצים פון חניתה און חרבת סמח, וואס האלטען אין איין האנד דעם אקעראייזען און אין דער צווייטער האנד דעם בוקס מיט׳ן רעוואלווער — צוריק צו קראפט, צו יענער שפאטפערישער קראפט, בעת יודען זענען געזעסען אויף זייער ערד, אונטער זייער וויינשטאק און פייגענבוים! „נישטא קיין אנדער עצה, מיר מוזען זיין שטארק״.

צעהן קדושים האט שוין אבגעגעבען די יונגע חניתה אויפ׳ן מזבח פונ׳ם גליל, אבער נישט געפאלען דער מוט און מיט א גרעסערער עקשנות זיך אוועקגעשטעלט אויפ׳ן גרעניץ פונקט און אנגעהויבען פערפלאנצען אין די וויסטענישען פונ׳ם גליל וויינגערטנער און מאנדעלבוימער, עפעל און בארן-בוימער, און א טשערעדע שאף געלאזט איבער די גרינסען פון די פעלזען-שטיינער.

אנדערטהאלבען מיליאן דונאם ערד פערמאגט דער גליל און צו די 13 טויזענד אראבישע משפחות, וואס לעבען דארט איצטער, קענען צוקומען, ביי א פאסיגער צוגרייטונג, נייע 37 טויזענד ווירטשאפטען, וואס קענען ספרנס זיין ביז 250 טויזענד נפשות. צי דארפען יודען געהן זוכען גליקען אין ציילאן, קעניא, מאנגאנאיקא, ניאסא-לאנד, ראדעסיע, מאדאגאסקאר, קאלאמביא, גוויאנא, קאלעדאניע און נאך אזעלכע לענדער מיט יתרוס נעמען, וואוהין דער חסד פון די חסידי אומות העולם וויל אונז פערשיקען? צי איז אין גליל אליין נישטא גענוג ארט פאר יודישער ענערגיע, פאר יודישער ארבייט, פאר יודישער גבורה? בערג און טאהלען פון גליל ווארטען אויף יודישער איניציאטיוו. יודישע חלוצים, א יונגער דור, א געבוירענער אין ארץ ישראל, א מין יודישע קאזאקען, האבען זיך צוגעהערט צום קול פון קרן-קימת און זענען ארויס אויפ׳ן נייעם כיבוש, האבען בעגייט דעם אלטען שטרעב צו גליל, און מיט זייערע העלדישע אויפטהוען, מיט זייער מסירות נפש, מיט זייערע דערגרייכונגען און מיט זייערע קרבנות רופען זיי צום גאנצען יודישען פאלק, בכל תפיצות הגולה! העלפט אונז אויסלייזען דעם גליל, העלפט אונז אומקעהרען דעם יודישען פאלק דעם אלטען צענטער פון יודישער קראפט!

וואס זאגט אונז ל״ג בעומר?

ל״ג בעומר דערמאנט אונז אין העלדען טהאטען, אין אויפשטאנד פון בר כוכבא און תנא ר׳ עקיבא מיט זיינע טויזענדער תלמידים, וואס האבען אין איהם העלדיש אנטיילגענומען. דעריבער, אלס סימבאל, טראגען די קינדערלעך פון דור-צו-דור אין דעם טאג שווערדלעך און ביקסלעך, כדי זיך צו דערמאנען אין יענע העלדענטהאטען, כדי דער פונק פון נאציאנאלער ערוואכונג און קרבנות-גרייטקייט זאל ביים יודישען פאלק נישט אויסגעהן.

מיר קענען זיך כלל נישט בעקלאגען ביי אונזערע קינדערלעך און יוגענד פון היינטיגען דור אויף מאנגעל אין נאציאנאלער אפפערוויליגקייט און קרבנות גרייטקייט. ניין, מיר קענען גארנישט נעגען זיי אויסזעצען, הגם מיר האבען אונטער זיך א 2-טויזענד-יעהריגע גלות פערקנעכטונג, פון ענויים צרות און פיין, וואס ציעלען דעם יוד צו דערדריקען און דערשלאגען פיזיש און גייסטיג.

צי קענען מיר עפיס פארווארפען אונזערע קינדער, וואס האבען עולה געווען קיין א״י? צי זענען זיי נישט די זעלבע גבורים, וואס ווייסען נישט פון קיין פחד און שרעקט זיי נישט אב קיין שום טויט-געפאהר, קיין שום איבערפאלען, קיין שום מארדען, נאר מיט דער גרעסטער עקשנות און אונגעבראכענעם ווידערשטאנד קראפט און אויסדויער בויען זיי דאס לאנד אונטער אלע אומשטענדען מיט׳ן האמער און אקער-אייזען אין איין האנד און די ביקס אין דער צווייטער?

און צי זענען ווייניגער גבורים די דרייסטע און מוטיגע יוגענד אונזערע אין א״י, וואס כדי צו פערטיידיגען דעם יודישען כבוד, שרעקען זיי זיך נישט אב פאר קיין שום תפיסות און פערפאלגונגען און אפילו נישט פאר קיין תליות?

און צו ווייזען ארויס א קלענערען ביישפיעל פון מוטיגקייט און גרייטקייט אויף אלע קרבנות די אלע עולים אונזערע, וואס נישט קוקנדיג אויף דער לעבענס-געפאהר פון דויערענדען בלוטיגען טעראר וואס הערשט אין א״י, וואס נישט קוקנדיג אויף די אלע טלמולים, אויף זיי געפאהרען און ענויים קשים, סיי אויפ׳ן ים און סיי אויף דער יבשה, וואס זיי זענען אונמצרווארפען אויסצושטעהן אלס אונלעגאלע עולים — שרעקט זיי דאס אלץ נישט אב און זיי פערלאזען זייערע ווארימע היימען וואו זיי האבען געהאט פון אלעם גוטען, זייער פאטער און מוטער, וועלכע האבען פאר זיי געזארגט — און לאזען זיך אויפ׳ן בלינדען וועג קיין א״י?

יא, דער זין פון ל״ג בעומר האט נישט פערפעהלט דעם ציעל. דער פונק פון העלדישקייט, וואס איז אזוי ארום איבערגעגעבען געווארען פון דור-צו-דור איז דערהאלטען געווארען.

יעצט איז געקומען די צייט, ווען דער פונק האט אויפגעפלאמט און איז פערוואנדעלט געווארען אין א הייליג פייער פון נאציאנאלען העלדענמוט און גבירות.

און אין שטארקען, העלען ליכט פון דער בעוואונדערונגס ווערטער אפפערוויליגקייט און טאפפערקייט פון אונזער יוגענד, קוקענדיג מיט עהרענבוילער ערשטוינונג אויף דעם מעכטיגען עליה-שטראם, וואס געהט ווי א ברויזענדער וואסער-אויסגוס, וועלכען ס׳געהט נישט מיט קיין שום קינסטליכע מיטלען איינצוהאלטען, און צוקוקענדיג זיך צו דעם אונערשיטערליכען העלדענמוט פון אונזער ישוב — מוזען פערשווינדען די אלע שאטענס און וואלקענס פון צווייפעל אינ׳ם ענטגילטיגען נצחון, טראץ די אלע מניעים און אבני-נגפ׳ס, — אין דעם גרענעצלאזען אונזערען אוויסען ליכט און פינסטערניש, צווישען אויפבוי און חורבן, און אין דעם אגבליק מוזען אלע זיין אדורכגעדרינגען מיט דעם פעסטען און טיפען גלויבען אין דער שאפונג פון א זיכערער יודישער מעהרהייט און פון א יודישער מלוכה אין גאנץ ארץ-ישראל.

י. ש.

די יודען פון טשענסטאכאווער פאוויאט פאר דער לופט-שוץ-הלואה

ווי בעוואוסט געפינען זיך די יודען פון טשענסטאכאווער פאוויאט, צוליעב די אפטע פיקעטען, באיקאטען און אנדערע „אוושעם״ סעמים אין א זעהר שווערער מאטעריעלער לאגע. פונדעסטוועגען אבער האבען אויך די יודען פון די ארומיגע שטעדטלעך אנגעווענדען אלע זייערע כחות, כדי צו צייכענען איבער זייער יכולת פאר דער לופט-פערטיידיגונגס הלואה.

א דעלעגאציע אין די פערזאנען פון פראפעס י. ראזענבערג, דר. א. בראם און רעד. ש. פראנק איז געפאהרען אין די שטעדלעך: קלאבוצק, קושעפיץ און אמסטוב מיט׳ן ציעל צו בעוועגען די דארטיגע יודען צו צייכענען דעם מאקסימום פאר דער הלואה. ביי דער דאזיגער געלעגענהייט האט די דעלעגאציע זיך דערוואוסט טשעקאווע פאקטען. נישט אלץ קאן מען אבער דערצעהלען. וואס מען קאן יא איבערגעבען איז דאס, אז די יודען פון די אויבענדערמאנטע מקומות האבען טראץ זייער ארימקייט, דאך ארויסגעוויזען הייסע איבערגעבענהייט צו דער מלוכה און אלע, אהן אויסנאהם, אפילו דער ארימסטער יוד, האט געצייכענט איבער׳ן יכולת.

די דעלעגאציע האט אויפגעקלערט די יודען, אז מיר דארפען זיך נישט פערקוקען אויף דעם וואס אנדערע טהון, נאר אלס יודען און בירגער דארפען מיר ערפולען אונזער חוב אין דעם איצטיגען שווערען מאמענט פאר׳ן פאטערלאנד.

די יודען אויף די דאזיגע ערטער האבען דאס פערשטאנען און טאקי געצייכענט דאס מאקסימום פאר דער לופט-פערטיידיגונגס הלואה.

בעשטעטיגט די קאנדידאטען-ליסטעס צום שטאדט-ראט

עס איז פארגעקומען א זיצונג פון דער הויפט וואהל-קאמיטע צום שטאדט-ראט, וועלכע איז געווען געווידמעט דאס בעטראכטען די קאנדידאטען-ליסטעס. דער רעזולטאט פון דער דאזיגער זיצונג איז נאך אפיציעל נישט בעקאנט געמאכט געווארען.

פון נישט-אפיציעלע קוועלען דערוואוסט מען זיך, אז קיין שום ליסטע וועט נישט גע׳פסלט ווערען, אויסער די פיקטיווע ליסטעס, וועלכע זענען אריינגעטראגען געווארען דורך מאנכע גרופירונגען, כדי צו בעקומען דעם געוואונשטען לויף-נומער פאר דער ליסטע. אויסער דעם זענען אויך פון מאנכע ליסטעס געשטראכען געווארען איינציגע קאנדידאטען, וועלכע בעזיצען נישט קיין ענטשפרעכענדע בעדינגונגען צו פערנעמען זייערע אמטען.

צו בעעהרען דעם אנדענקען פון הרב נחום אש זצ״ל מעלדעט די קהלה-פערוואלטונג פאלגענדעס:

דינסטאג, כ׳ אייר, פאלט אויס די דריטע יאהרצייט פון אונזער לאנג-יאהריגען חשוב׳ן רב ר׳ נחום אש זצ״ל.

אין צוזאמענהאנג דערמיט ווענדעט זיך דער קאמיטעט צו אלע גבאים פון שוהלען, שטיבלעך און בתי תפלות, אז שבת, בעת׳ן דאווענען, זאלען נאך קריאת התורה געמאכט ווערען אזכרות לנשמתו של הרב נחום בר׳ דוד צבי ז״ל.

דינסטאג, 11 א זייגער פריה, וועט אויפ׳ן בית עולם פארקומען א פייערליכע אזכרה.

די יודישע בעפעלקערונג ווערט געבעטען אנטייל צו נעמען אין דער מוויצער הזכרה.

פייערליכע הזכרה אין דער שטאדט-שוהל

אין שייכות מיט דער דריטער יאהרצייט פון הרב ז״ל, וועלכער האט צעהנדליגער יאהרען געדאווענט אין דער שטאדט-שוהל, וועט מארגען שבת, נאך קריאת-התורה, געמאכט ווערען א פייערליכע הזכרה פאר׳ן רב ז״ל דורכ׳ן חזן כאלעוואַ מיט׳ן כאר.

די גבאים פון דער שוהל בעטען דעריבער אלע מתפללים זיי זאלען מארגען קומען דאווענען אין דער שוהל און אנטייל נעהמען אין דער הזכרה.

ד״ר ליפינסקי אריין אין קהלה-ראט

אויפ׳ן ארט פונ׳ם פערשטארבענעם מיטגליד פון קהלה-ראט מצד דער דעמאקראטישער פראקציע דיר. זיגמונט מארקאוויטש, איז אריין פון דערזעלבער פראקציע ד״ר יוליאן ליפינסקי.

דער נייער פרנס ד״ר ליפינסקי האט זיך שוין היינטיגע וואך בעטייליגט אין דער זיצונג פון קהלה-ראט, וועלכער בעטראכט יעצט דעם היי-יאהריגען בודזשעט.

ד״ר קארלעבאך אויף א רעפעראט אין טשענסטאכאו

נאך גרויסע בעמיהונגען פון דער היגער ציונ. ארג. איז געלונגען איבערצוברענגען קיין טשענסטאכאו דעם בערימטען פובליציסט, אויסגעצייכענטען קענער פון נאהענטען מזרח בכלל און בפרט פון ארץ-ישראל, דעם מאלאנטפולען רעדנער ד״ר עזריאל קארלעבאך, וועלכער איז נאר-וואס געקומען פון ארץ-ישראל אויף א קורצען בעזוך נאך פוילען און וועט דאן האלטען א פארלעזונג א. ד. ט.: „ארץ-ישראל אין דער קינפטיגער מלחמה״.

סיי די פערזאן פון חשוב׳ן רעפערענט און סיי די זעהר אינטערעסאנטע און אקטועלע טעמע, האט אין אלע היגע יודישע קרייזען ארויסגערופען דעם גרעסטען אינטערעס צו דעם רעפעראט, וועלכער קומט פאר שוין דעם שבת, דעם 6 מאי 8 א זייגער אווענד אין פייערלעשער-זאל.

בעזארגען זיך פריהער מיט בילעטען קען מען אין לאקאל פון יודישען הויזווירטען-פעראיין, אלע 6 און שבת אווענד ביי דער קאסע פון זאל.

א פארשטעלונג אין יודישען גימנאזיום.

ל״ג בעומר, אין טאג פון „יום טוב פון דער מוטער״ ארדענט איין דאס יודישע גימנאזיום א פארשטעלונג. עס וועט אויפגעפיהרט ווערען די פיעסע „קינדער פון פערשידענע לענדער״ אונטער דער לייטונג פון פראפ. גרינבערג.

די פארשטעלונג פאר די שילער פון גימנאזיום און פאוושעכנע שולע קומט פאר פונקטליך 9 30 א זייגער אין דער פריה. פאר עלטערן און פריינד — דעמזעלבען טאג פונקטליך 8-30 אין אווענד.

די שילער - זעלבסטהילף ביי דער שולע א. נ. פון זאפיא וויינשטאק

האט געצייכענט די לופט שוץ-הלואה אין דער הויך פון 100 זל., שענקענדיג די אבליגאציע פאר׳ן פאן. בסך הכל האט די שולע איינגעצאהלט אויפ׳ן „פאן״ 166 זל.

דער בוכהאלטערן - פעראיין פאר דער לופט-שוץ-הלואה

די פערוואלטונג פון דער היגער אפטיילונג פון בוכהאלטערן-פעראיין מאכט בעקאנט, אז אויף דער לעצטער אלגעמיינער מיטגלידער - פערזאמלונג דעם 12 אפריל ד. י. איז איינשטימיג בעשלאסען געווארען צו ערפולען דעם בירגערליכען חוב און גלייך צייכענען די לופט-שוץ הלואה.

גלייכצייטיג איז אויך בעשלאסען געווארען צו שפענדען אויפ׳ן „פאן״ 100 זל.

אויפין שפיץ מעסער

די איטאליענער האלטען נישט פון דער ראסען-טעאריע...

ווי ס׳ווייזט אויס איז נישט אמת דאס, וואס מען דערצעהלט, אז די איטאליענער מאלפעווען נאך די היטלער-ראסען-טעאריע. א בעווייז דערצו קאן איך אייך ברענגען.

ווי בעוואוסט האבען א גרופע איטאליענער דא ביי אונז אין שטאדט א לאדעס-געוועלב אונטער דעם קלינגענדען נאמען „ווענעציא״. קוק איך אזוי אמאל אריין און זעה, ווי ביי די טישלעך זיצען יודען און לעקען מיט גרויס הנאה די לאדעס. אז מען דערקענט אין די „לעקערס״, אז זיי זענען יודען איז א פאקט, ווארום איינער צווישען זיי איז געווען א ברונעטער יונגערמאן מיט סעמיטישע אויגען. ס׳קאן טאקי גרייליך זיין, אז דער יונגערמאן, וועלכער איז ווייט פון יודענטום, האט נישט קיין שכל צו אונטערשיידען פון אונזערע שונאים ב׳ז גוטע פריינד. איז אבער דער זעלבער יונגערמאן, וועלכען איך האב דארט געטראפען אנ׳אנגעשטעלטער אין א יודישער אינסטיטוציע און א גאנצען טאג טרעפט ער זיך נאר מיט יודען.

אבער וועגען יונגעמאן איז א שאד איצט די רייד. נישט וועגען אלע דארף מען פערלירען רייד און שורות — אוודאי נישט, ווארום, אויב אזא יונגערמאן, אנ׳אפליקאנט איז ער, פערשטעהט עס אליין נישט, איז א שאד די רייד... מיר געהט נאר וועגען די איטאליענער, וועלכע האלטען נישט אין דעם פאל פון מוסאליני׳ס מאלפעוואניע, נאר זיי לאזען אריין צו זיך אין געשעפט יודען. הפנים, אז ווען ס׳האנדעלט זיך וועגען „לעקען״, האלטען די איטאליענער אויך נישט פון דער ראסען טעאריע...

ווער קאן מיר דאס פערענטפערען?

פונקט ווי רעליגיעזע מענשען האבען זייערע ימים-טובים, קאנען אויך די ארבייטער האבען זייער יום-טוב און אלס אזעלכען, איז טאקי פראקלאמירט געווארען דער ערשטער מאי.

איז טאקי דער דאזיגער ערשטער מאי דער יום-טוב פון אינטערנאציאנאלען ארבייטער-קלאס. און אויב ס׳איז יום-טוב, איז פערשטענדליך, אז מען טאר נישט ארבייטען.

דא, ביי אונז אין פוילען, האט די פוילישע און יודישע ארגאניזירטע ארבייטערשאפט אויך נישט געארבייט דעם הייליגען ערשטען מאי, כאטש דעמאנסטרירט האבען זיי נישט.

נאר פארוואס יודישע ארבייטער — וואלט איך געוואלט וויסען — מוזען מיר זיין פויסטליכער ווי דער פויפסט אליין? אויב די פוילישע סאציאליסטען האבען געקאנט בעשטעהן, אז זייער צייטונג, דער „ראבאטניק״, זאל יא ערשיינען אין ערשטען מאי, טא פארוואס האבען די יודישע ארבייטער נישט געקאנט בעשטעהן, אז עס זאלען אויך ערשיינען די יודישע צייטונגען און אפילו אויך נישט די „פאלקס-צייטונג״?

איך וויל, חלילה, נישט איראניזירען וועגען די יודי יודישע ארבייטער און אוודאי נישט וועגען ערשטען מאי, וועלכער איז ביי מיליאנען ארבייטער א הייליגער יום-טוב, אבער דאך ארט די דאזיגע קשיה: פארוואס קאנען זיך די פוילישע ארבייטער יא דערלויבען און די יודישע נישט?

אדרבה, ווער קאן מיר דאס פערענטפערען?

סעם.

די 3-טע מאַי-פייערונגען אין טשענסטאָכאָוו

די 3-טע מאַי-פייערונגען אין טשענסטאָכאָוו זענען היי יאָהר, טראָץ דעם רעגענדיגען וועטער, אויסגעפאַלען אימפּאָזאַנט.

נאָך דער גאָטעסדינסט אויף דער יאַסנאַ גוראַ, וואו עס האָבען זיך פאַרזאַמעלט: דאָס מיליטער, מיליטערישע צוגרייטונג פון די הינגע שולען, דעלעגאַציעס פון געזעלשאַפטען מיט זייערע פאָהנען, איז פאָרגעקומען א דעפילאַדע אויפ'ן פּיעראַצקי-פּלאַץ. אויף דער דעקאָרירטער מיט נאַציאָנאַלע פאַרבען טריבונע, האט די דעפילאַדע אָבגענומען גען. גאָנשאָראָווסקי אין דער געזעלשאַפט פון סטאַראָסטאַ ראָזמאַרינאָווסקי און שטאָדט-פּרעזידענט שטשאָדראָווסקי. אויף דער שכנות'דיגער טריבונע זענען געווען פּערזאָמעלט פאָרשטעהער און דעלעגאַציעס פון געזעלשאַפטען און פון דער אַיטיגער בעפעלקערונג, ווי אויך פּערזאָנען מיט הויכע מיליטערישע אויסצייכנונגען.

די דעפילאַדע, אין וועלכער ס'האָבען זיך בעטייליגט דאָס מיליטער, מיליטערישע צוגרייטונג, באַהן, פּאָסט, פּרויצן-מיליטערישע צוגרייטונג א. א. וו., האט געדויערט קנאַפּע אַנדערטהאַלבען שעה.

פאַר דער דעפילאַדע האט גען. גאָנשאַראָווסקי אָבגענומען ביי דער יוגענד פון די פאָושעכנע שולען א. א. די מתּנות אויפ'ן „פּאָן".

נאָכמיטאָג זענען אין דער סטאַראָסטווע אויף א פייערליכען אופן דעקאָרירט געוואָרען אייניגע צעהנדליג פּערזאָן.

גאָטעסדינסט אין דער שטאָדט - שוהל לכבוד דעם 3-טען מאַי

אין דער שטאָדט-שוהל האָבען זיך פערזאַמעלט די קהלה-פאָרשטעהער מיט'ן פּרעזעס ה' ראָזענבערג אין דער שפּיץ, די האַנדווערקער מיט זייער פאָהן, האַנדווערקער-שול מיט'ן פאָהן און אויך א גרופּע שילער מיט'ן נאַציאָנאַלען שוהל-פאָהן.

חזן ה' כאַלפּווע האט אָבגעריכט די תּפילות מיט'ן כאָר אונטער דער לייטונג פון דיריגענט ה' ראָטענבערג.

א קאַפּיטעל תהילים האט געזאָגט דער דיין ר' נחמן גרינפעלד.

אַדוו. דר. ל. אַש האָלט א זעהר אינטערעסאַנטען רעפעראַט וועגען דער קאָנסטיטוציע פון 3 טען מאַי, וועלכע איז געשאַפען געוואָרען אין יאָהר 1791. ער בעריהרט די ראָל פון די יודען אין פּוילען אין יענער צייט, דעם אויפשטאַנד פון קאָשטשושקאָ און די בעטייליגונג פון די יודען אין די דאָמאָלסדיגע לעגיאָנען און וועגען יודישען פּולק אונטער דער אָנפיהרונג פון פּולקאָווניק בערעק יאָסעלעוויטש.

אויך היינט—זאָגט ווייטער דער רעדנער—ווייזען יודען אַרויס זייער צוגעבונדענקייט צו דער פּוילישער מלוכה און בעת עס דראָהט אַנ'אויסערליכער שונא, שטעהט דאָס גאַנצע פּוילישע יודענטום געאייניגט פאַר די אינטערעסען פון דער מלוכה.

דער רעדנער רופט די יודען צו ערפולען זייערע התחייבות און צייכענען די הלואה פאַר דער לופט-פערטיידיגונג.

דער כאָר זינגט דעם נאַציאָנאַלען הימן און מיט דעם ווערט די פייערונג געענדיגט.

אויך אין דער נייער סינאַגאָגע איז אָבגעריכט געוואָרען א גאָטעס-דינסט.

די קליינהענדלער – פאַר דער לופט-שוץ-הלואה.

דעם לעצטען זונטאג איז אין זאַל פון „מכבי" פאָרגעקומען א מיטינג פון דעטאַליסטען און קליינהענדלער געווידמעט דער סובסקריפּציע פון דער לופט-שוץ הלואה.

דער פּרעזעס פון דער פערוואַלטונג פון דעטאַליסטען און קליינהענדלער-פערבאַנד אין טשענסטאָכאָוו ה' אַדאָלף עפּשטיין האט אין דער אָנוועזנהייט פון 400 קליינהענדלער און מאַרקשטעהער געעפענט דעם מיטינג און איינגעלאַדען צום פּרעזידיום טיש דעם דעלעגאַט פון פּאָוויאַטאָווע בירגערליכען קאָמיטעט וולאַדיסלאַוו בלאַשטשיק, י. שטרויסבערג, ש. ניימאַן און וו. סקאָרופּאַ, אלס סעקרעטאַר — דיר. מ. מאַנעטאַ.

פּרעזעס עפּשטיין האט אין זיין איינלייטונגס-וואָרט ערקלערט די פערזאַמעלטע דעם ציעל פון דער פערזאַמלונג, וועלכע איז צוליב דער וויכטיגקייט און ערנסטקייט פון מאָמענט צונויפגערופען געוואָרען ביי דער בעטייליגונג פון דעלעגאַט פון בירגערליכען קאָמיטעט.

דער דעלעגאַט ה' בלאַשטשיק, וועלכער איז בעשטימט געוואָרען אויפצופּאַסען, אַז די קליינהענדלער זאָלען ערפולען זייער חוב און סובסקריבירען די לופט שוץ-הלואה לויט די געהעריגע נאָרמעס, האט אין א לענגערען רעפעראַט אָנגעוויזען די דרינגליכקייט פון צייכענען די הלואה צוליב די אינטערנאַציאָנאַלע געשעהענישען.

פּרעזעס עפּשטיין האט אין א געלונגענעם רעפעראַט אָנגעוויזען אויף דעם אונבעדינגטען אַנטייל פון דער יודישער בעפעלקערונג און ספּעציעל פון די קליינהענדלער און מאַרקשטייער ביים צייכענען די לופט-שוץ-הלואה. צום סוף פאָדערט ער אויף די פערזאַמעלטע זיך צו שטעלען צום אַפּעל, כדי מיטצווווירקען ביים פערשטאַרקען די לופט-פערטיידיגונג.

דיר. מ. מאַנעטאַ האט די פערזאַמעלטע בעקענט מיט די אָנגענומענע נאָרמעס פון דער סובסקריפּציע.

נאָכ'ן אָננעמען די רעזאָלוציע האט דער פּרעזעס מיט אָנערקענונג פעסטגעשטעלט, אַז דער צאָהלרייכער אַנטייל אינ'ם מיטינג, איז דער בעסטער סימן פון אונטערגעאָרדנקייט פון די מיטגלידער און אַז די אונטערגענומענע אַקציע וועט מיט ערפאָלג אָדורכגעפיהרט ווערען.

דערמיט איז דער מיטינג געשלאָסען געוואָרען.

די שילער פון יודישען גימנאַזיום אויפ'ן „פּאָן"

די שילער פון יודישען גימנאַזיום האָבען געזאַמעלט אין זייערע רייהען 200 זלאָטעס און זיי בעלעגט אויף די הענד פון סטאַראָסטע פאַר'ן פאָנד פון נאַציאָנאַלער פערטיידיגונג.

די פּאָווסעכנע שולע נר. 12 אויף דער לופט-שוץ-הלואה און „פּאָן".

די שול יוגענד צוזאַמען מיט דער לעהרערשאַפט האָבען געזאַמעלט 230 זל. פאַר'ן „פּאָן", וועלכע זיי האָבען איבערגעגעבען אויף די הענד פון גענעראל גאָנשאָראָווסקי דעם 3 טען מאַי.

אויסער דעם האט די לעהרערשאַפט געצייכענט די לופט שוץ הלואה אויף 1.380 זלאָטעס.

„מכבי" פאַר'ן פ. א. פ. און „פּאָן"

די פערוואַלטונג פון „מכבי" האט אַסיגנירט אויף דער לופט פערטיידיגונג 40 זל., ווי אויך אין דער צענטראַלע פון „מכבי" פאַר'ן „פּאָן" צייטווייליג 15 זלאָטעס.

נדבות אין רעדאַקציע פאַר „תּומכי עניים"

ה' ה. גאָרימבערסקי און פרוי צו דער בר מצוה פון זייער זוהן 10 קילאָ ברויט.

די פאַמיליע וויינשטאָק צו דער יאהרצייט פון זייער פערשטאָרבענע טאָכטער און שוועסטער 10 קילאָ ברויט.

ה' מרדכי ווייספעלנער צו דער יאהרצייט פון זיין פערשטאָרבענעם פאָטער 10 קילאָ ברויט.

ה' מרדכי פייגענבלאט צו דער יאהרצייט פון זיין פערשטאָרבענעם פאָטער 5 קילאָ ברויט.

קאַנדידאַטען אויף שטאָדטישע ראַטמענער בעלעגען עקזאַמענס

לויט דער פערפליכטענדער אוסטאַוו איז מחויב יעדער שטאָדט ראַטמאַן צו בעזיצען די פּוילישע שפּראַך אין וואָרט און שריפט.

די קאַנדידאַטען-ליסטעס פון מאנכע ריכטונגען האָבען ארויסגערופען א ספק בנוגע אייניגע ראַטמענער, צי זיי ענטשפּרעכען דעם דערמאַנטען בעדינג.

צוליב דעם האט דער פאָרזיצער פון דער הויפּט-וואַהל-קאָמיטעט ריכטער טרזשטשינסקי אנערקענט פאַר נויטווענדיג ...

הײמישע מיטאָגען

פריהשטיקער און קאָלאַציעס

שטרענג כשר — געשמאַק און ביליג

קאָן מען בעקומען ביי

מאַדאַם פּריץ

(א דייטשע פּליט'קע)

ביי ה' חיען, טאַרגאָווע נר. 5

ערשטער שטאָק, אין הויף.

בעמערקונג: ס'איז אויך צו בעקומען הייסע און קאַלטע פערבייסען, ווי אויך פערשידענע געטראַנקען.

דיג צו עקזאַמינירען די דאזיגע קאַנדידאַטען אויף ראַטמענער.

רוהיג אַדורך דער ערשטער מאַי

צוליעב'ן פערבאָט זענען היי-יאָהר צום ערשטען מאָל, זייט א רייהע יאָהרען, נישט פאָרגעקומען קיין גאַסען-מאַניפעסטאַציעס. עס זענען בלויז איינגעאָרדענט געוואָרען אַקאַדעמיעס און מיטינגען אין געשלאָסענע לאָקאַלען.

אַזוי האט דער „בונד" מיט די לינקע פּועלי ציון און קלאַסען-פעראייַנען אָבגעהאַלטען א מיטינג אין זאַל „מכבי", די פּועלי ציון (צ. ס.) — אין באָראָכאָוו-היים, פּ. פּ. ס. — אין קינאָ „באַלטיק" און אין אַנדערע נעגענדען פון דער שטאָדט. די מיטינגען זענען אַדורך רוהיג.

אויף די גאַסען איז פערקויפט געוואָרען אנ'אָבצייכנונג אויף קולטור-צוועקען ביי די קלאַסען פעראייַנען.

פון י. ט. ס. פ. „מכבי"

דער פוטבאָל-מייסטערשאַפט מעטש וועגען „ב" קלאַס צווישען „מכבי" און „ספּאָרטאַ", וועלכער איז פאָרגעקומען אין ראַקאָוו האט זיך געענדיגט מיט'ן פערדינטען זיעג פון דער פוטבאָל-מאַנשאַפט פון „מכבי" 3:1. אַזוי אַרום האט „מכבי" ערוואָרבען צוויי וויכטיגע פּונקטען. די גאָלען פאַר „מכבי" האָבען געשאָסען: פּעצעמסקי 2, איילענבערג און ווינטער. די מאַנשאַפט, וועלכע געפינט זיך אונטער דער אויפזיכט פון א טרעניִרער ווייזט אַרויס א גוטע פאָרם.

די פראָבען פון כאָר קומען פאַר רעגולער דריי מאָל וועכענטליך: מאָנטאָג, מיטוואָך און פרייטאָג 8.30 אווענד. עס ווערען אָנגענומען איינשרייבונגען פון נייע מיטגלידער.

„מכבי" — „אַדמיראַ"

זונטאג, דעם 7 מאַי ד.י. קומט פאַר אויפ'ן אייגענעם ספּאָרט-פּלאַץ פון „מכבי" א אינטערעסאַנטער פוטבאָל-מעטש וועגען דער מייסטערשאַפט פון „ב" קלאַס צווישען „מכבי" און „אַדמיראַ". דער דאזיגער מעטש זעהט פאַר צו זיין זעהר אינטערעסאַנט, ווייל ביידע מאַנשאַפטען געפינען זיך איצט אין א גוטער פאָרם. אנהויב פון דאזיגען אינטערעסאַנטען מייסטערשאַפטס-מעטש פּונקטליך 4 נאָכמיטאָג.

פון י. א. ס. ק. „הפּועל"

נאָכ'ן פערענדיגען די פינג פּאָנג-מייסטערשאַפטען, אין וועלכע די „הפּועל" מאַנשאַפט האט פערנומען דאָס ערשטע אָרט אין טשענסטאָכאָוו, האט אָנגעהויבען אַרבייטען די באָקס-סעקציע, וועלכע האט צו פערצייכענען עטליכע נצחונות איבער גענוג שטאַרקע באָקס קלובען.

די רעגולערע טרענינגען, וועלכע זענען פאָרגעקומען אין אייגענעם גרויסען זאַל האָבען אויך פאָרגעבראַכט די לייכט אַטלעטישע סעקציע, וועלכע האט אַנטייל גענומען אין וועט-לויף דעם 3 טען מאַי, אָרגאַניזירט דורך פּ. וו.

די דאַמען-סעקציע פיהרט איהרע גאָרמאַלע טרענינגען און מאַכט כסדר פאָרטשריטט.

עס הויבען זיך אויך אָן טרענינגען פון קאָרב-און נעץ-באַל.

די נעמען פון די „הפּועל" אינסטרוקטאָרען זענען: יוסף רייך, ראָטשטיין, ריכטיגער און שוואַרץ געבען די גאַראַנטיע פון פאָכמענישער אַרבייט אויף עטליכע אָבצווייגען פון ספּאָרט.

פון עלטערן - קאָמיטעט פון וויינשטאָק - שולע

דער עלטערן - קאָמיטעט ביי דער שולע א.נ. פון זאַפּיאַ וויינשטאָק שפּענדעט 15 זלאָטעס אויפ'ן יתומים-הויז א.נ. פון מינאַ ווערדע אנשטאָט בלומען צוליב דער 4 טער יאָהרצייט פון זאָפיאַ וויינשטאָק נ"ע.

צו דער יודישער בעפעלקערונג!

פרייטאג, דעם 5 טען מאַי ה.י. ענדיגט זיך דער טערמין פון צייכענען די לופט שוץ הלואה.

די יודישע בעפעלקערונג, וואָס האט שטענדיג ווי געהעריג אָבגעשאַצט איהרע פליכטען לגבי דער מלוכה, מוז זיך בעטייליגען אין די אָנשטרענגונגען צו פערגרעסערן די פערטיידיגונגס פעהיגקייטען פון לאַנד און פערפעסטיגען איהר גרויסקייט.

יודען! אין דער איידעלער פערמעסטונג פון אָפּפערוויליגקייט און שטרעבונג צו פערשטאַרקען די אָבוועהר-קראַפט פון לאַנד זאָל קיינער פון אייך נישט פעהלען.

מיר רופען אייך אַלע ווי איין מאַן צו סובסקריבירען די לופט שוץ הלואה.

פערזוימט נישט! איילט אייך צו די סובסקריפּציע-קאַסעס צו ערפילען אייער הייליגען חוב לגבי דער מלוכה!

יודישע קהלה אין טשענסטאָכאָוו
פאַבריקאַנטען און סוחרים - פעראיין
האַנדווערקער - פערבאַנד
דעטאַליסטען און קליינהענדלער-פערבאַנד
הויזווירטען - פעראיין.

Kino „BAŁTYK" 14–16 אַגראָדאָווע

פּראַכטפולער רעליגיעזער פילם א. ט.

Ty, co w Ostrej świecisz Bramie...

אין די הויפּט-ראָלען: מאַריאַ באָגדאַ און מ. ציבולסקי

Kino STYLOWY
Aleja 27.

GARY COOPER
MERLE OBERON
אין העררליכען פילם
PANI i COWBOY

FACHOWIEC do produkcji maszynek do mięsa poszukiwany. Oferty: „Stałe zatrudnienie" do administracji.

Szczepienie ochronne
przeciwko ospie świeżą krowianką szczepi
Starszy felczer
ST. MITTLER
Piłsudskiego 7
tel. 18-04.

Kino „LUNA"

די פרעהליכסטע פּרעמיערע!
הומאָר-טורניר וואַרשא—לעמבערג!

WŁÓCZĘGI

אין די הויפּט-ראָלען:
שטשעפּקאָ און טאָנקאָ, ווי אויך שעלאָנסקי, ס. וויסאָצקאַ, גראָסובנאַ, בוטשינסקאַ א. א.
ערלויבט פאַר קינדער פון 10 יאָהר.

KINO „EDEN".

דאָס גרויסע פּרעמירטע קונסטווערק!
אונגעוועהנליכע באַטאַליסטישע סצענעס!

ŻELAZNE HEŁMY

ליעבעס עפּאָפּעע פון העלדישקייט און אָפּפערוויליגקייט!

מאָרגען, שבת—א נייער פּראָגראַם!

Red, E, Bocian Częstochowa Aleja 6, Wyd, B, Bocian i Sz. Frank Druk. B, Bocian, Aleja 6